

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Brno 2011

Zdeňka Procházková

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

Vybrané školské zařízení a jeho aspekty

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí bakalářské práce:
doc. Ing. Antonín Řehoř, CSc.

Vypracovala:
Zdeňka Procházková

Brno 2011

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Vybrané školské zařízení a jeho aspekty“ zpracovala samostatně a použila jsem literaturu uvedenou v seznamu použité literatury a informačních zdrojů, který je součástí této bakalářské práce.

Elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné.

V Brně dne 17. dubna 2011

.....
Zdeňka Procházková

Poděkování

Na tomto místě bych velmi ráda a zcela upřímně poděkovala panu doc. Ing. Antonínu Řehořovi, CSc. za velmi přínosnou metodickou pomoc, odborné vedení, cenné rady, ochotu, vstřícnost, podporu a trpělivost, kterou mi opakovaně poskytl při zpracování bakalářské práce.

Dále bych chtěla moc moc moc poděkovat Mgr. Marii Chrástilové za odborné konzultace a rozhovory, za poskytnutí neocenitelných zkušeností z praxe ředitelky školy, za pomoc, motivaci a morální podporu nejen při psaní bakalářské práce, ale po celou dobu studia, čehož si nesmírně vážím.

Za pomoc – materiální i morální, pochopení, podporu a mlčenlivost patří velký dík i mým nejbližším kolegům.

Zdeňka Procházková

Obsah

Úvod	2
Teoretická část	5
1. Historie a současnost obce, vývoj a tradice školství zde, zajímavosti	5
1.1 Z historie lokality a obce Obřany	5
1.2 Z novodobé historie a současnosti obce Obřany	7
1.3 Historický význam a vývoj školství v Obřanech	8
1.4 Významné a známé osobnosti spojené s obcí	13
Odborná část	16
2. Poslání a charakteristika školství v České republice, aplikace sociální pedagogiky v příkladech.....	16
2.1 Poslání, cíle a charakteristika školství v ČR, vzdělávací soustava	16
2.2 Aplikace sociální pedagogiky ve výchově a vzdělávání.....	21
2.3 Spolupráce s pedagogicko-psychologickou poradnou.....	26
2.4 Integrace žáků s různými postiženími.....	28
2.5 Péče o nadané žáky	33
3. Priority školy	35
3.1 Zájmová činnost.....	35
3.2 Funkční zázemí	38
3.3 Sdružení rodičů a přátel školy.....	41
3.4 Školy v přírodě.....	42
4. Ekonomická část	44
4.1 Zálohová organizace	45
4.2 Příspěvková organizace	46
4.3 Nutná optimalizace	49
Praktická část	51
5. Řízené rozhovory	51
Závěr	75
Resumé	79
Anotace.....	80
Použitá literatura a informační zdroje	81

Úvod

Protože nejsem žurnalistka, nezabývám se publikační činností ani nemám k tomuto oboru žádný bližší vztah či zprostředkující kontakt, naskýtá se mi jedinečná příležitost, díky schválenému tématu bakalářské práce, zpracovat dokument o zlomku jednoho úseku veřejné správy – školství a vyjádřit tak své pocity propojené fakty a ověřené přímou praxí.

Co říci k podstatě popisu problému? Kam se vytratil prvořadý cíl školství, jeho poslání, zájem o dítě, o žáka, snaha o maximální rozvoj osobnosti? Domnívám se, že toto vše muselo ustoupit ekonomické stránce věci a často i vrtkavým projevům tzv. politické vůle, nebo dokonce i nezájmu ve spojitosti s neznalostí problematiky ze strany lidí odpovědných, zainteresovaných, avšak s rozhodovací pravomocí.

Cílem bakalářské práce je přiblížit vzdělávací proces, resp. oblast školství prostřednictvím konkrétního školského zařízení – neúplné základní školy. Tato škola v současné době, bohužel, již neexistuje. Z důvodu úsporných opatření v rámci tzv. optimalizace sítě škol byla nejdříve sloučena s jiným školským zařízením pod jedno ředitelství a následně, během pouhého jednoho školního roku, byla rozhodnutím zřizovatele výuka v budově školy v Obřanech ukončena úplně.

Právě na tomto zařízení se pokusím zdokumentovat nejen proces výchovy a vzdělávání se všemi možnými aspekty, ale rovněž se chci zabývat možnými dopady optimalizace školství na život dětí, mládeže i celých rodin a zejména na kvalitu života rodin vychovávajících děti.

Necitlivý přístup a špatné pochopení významu „optimalizace“ vedením obce, které vedlo až ke zrušení tohoto tradičního školského zařízení, způsobilo občanům Obřan řadu obtíží. Se ztrátou, stoletou tradicí ověřené a společensky nenahraditelné školské instituce v obci, se mnozí občané nevyrovnali ani šest let po jejím zrušení. Přestože toto zařízení bylo „neúplné“, plnila základní škola v obřanské polovině městské části Brno - Maloměřice a Obřany nenahraditelnou

funkci v oblasti vzdělávání a výchovy na tak důležitém prvním stupni a to díky svým výrazným specifikům nejen pro místní mládež.

Bakalářská práce je rozdělena na část teoretickou, odbornou a praktickou.

V **teoretické části** se zabývám historickým vývojem obce a to od doby prvotních záznamů o její existenci až po současnost. Vzhledem k bohaté historii i samotného školství v obci popisuji podrobně i tento vývoj, čímž chci zdůraznit význam, tradice i kořeny školství v Obřanech. V závěru teoretické části jsem s potěšením uvedla významné a známé osobnosti obce, které se zde narodili, žili či působili, a jejichž věhlas dalece překročil hranice obce.

Část odborná je členěna do tří samostatných kapitol.

V první z nich se zabývám posláním, charakteristikou školství a vzdělávací soustavou v České republice. Stěžejní místo v této kapitole však zaujímá oblast sociální pedagogiky a její aplikace v praxi – ve škole v Obřanech. Popisuji spolupráci s pedagogicko-psychologickou poradnou a uvádím konkrétní příklady práce s integrovanými žáky s různými postiženími, ale i s žáky nadprůměrně nadanými.

Ve druhé kapitole odborné části popisují priority školy. Pojednávám nejen o jedinečném umístění a řešení budovy školy a jejím materiálně-technickém zázemí, vzhledem „k jejímu stáří“, ale především chci přiblížit skvělou organizaci výchovného i souvisejícího procesu. Zabývám se kvalitní a fungující zájmovou činností, spoluprací s rodičovským sdružením. Za připomenutí stojí také pravidelně organizované a oblíbené školy v přírodě nebo úspěch při nejrůznějších vystoupeních a soutěžích.

Určitě významný podíl na tom všem měli všichni zainteresovaní pracovníci, pedagogičtí i nepedagogičtí. Škola měla dlouhodobě stálý pedagogický sbor i provozní personál.

Ve třetí kapitole se věnuji oblasti ekonomické. V souvislosti se školstvím nelze tuto oblast opomenout. Patří sem především zdroje a způsoby financování. Osobně se domnívám, že právě ekonomická stránka věci stále více převyšuje

oblast pedagogickou. Příslušná legislativa dala zelenou „transformaci“ všech organizací zálohových v organizace příspěvkové. Tedy i malé „mateřinky“ a „školičky“ získaly právní subjektivitu. Rozhodovací pravomoci a finanční možnosti příspěvkových organizací však byly i nadále svázány pravidly zřizovatele a normativy státního rozpočtu. Po několika letech, kdy tento nově nastavený systém již docela dobře fungoval, nastal čas „optimalizace školství“, tedy rušení školských zařízení, případně jejich slučování s jinými školskými subjekty, pochopitelně z ekonomických důvodů.

V praktické části jsem metodou řízených rozhovorů zjišťovala názor občanů na zrušení výuky v budově školy v Obřanech a případný dopad na chod a organizaci jejich rodin. Zaměřila jsem se na osobnosti, které měli s vybraným školským zařízením určitou zkušenost či vazbu na toto zařízení.

V této bakalářské práci jsem se opírala o dostupné materiály vztahující se k historii i současnosti daného tématu. Rovněž jsem čerpala z osobních zkušeností, které jsem nabyla jako dlouholetý nepedagogický pracovník tohoto zařízení.

Domnívám se, že ke zvolenému tématu nebyl dosud zpracován či veřejně publikován žádný ucelený dokument. Osobně jsem přesvědčena, že obsah práce může zaujmout nejen vedoucího či oponenta této práce, ale i všechny ty, které oblast a problematika školství zajímá.

Teoretická část

1. Historie a současnost obce, vývoj a tradice školství zde, zajímavosti

V první kapitole bakalářské práce bylo mým záměrem seznámení s celou lokalitou, v níž se vybrané školské zařízení nacházelo, připomenutí jejího historického významu a v této souvislosti i historického významu samotné obce Obřany. Popisují tedy historický vývoj tohoto území a to od doby prvotních záznamů o jeho existenci až po současnost. Vzhledem k bohaté historii a dostupným pramenům i z oblasti školství v obci, zabývám se podrobně i tímto vývojem. Chci tak zdůraznit kořeny, tradice i význam školství v Obřanech. V závěru teoretické části s potěšením uvádím významné a známé osobnosti obce, které se zde narodily, žily či působili, a jejichž věhlas dalece překročil hranice obce.

1.1 Z historie lokality a obce Obřany

Záznamy o existenci a tedy i historii obce Obřany sahají až do pravěku. Na jejím území se nachází velmi známé „**Hradisko u Obřan**“.

„Hradisko v Obřanech, opevněné výšinné sídliště na výspě nad řekou Svitavou zkoumané několika generacemi archeologů bylo centrem zdejšího života v pozdní době bronzové (1250-750 před Kr.) našlo se tu kolem 70 sídlištních objektů a asi 2000 hrobů na rozsáhlém žárovém pohřebišti“.¹
Proto se jeví jako archeologicky významné.

Historickým bádáním i archeologickým zkoumáním tohoto hradiska se zabýval mj. i místní občan **František Adámek**. Svoje poznatky a výsledky bádání zveřejnil v knize „**Pravěké hradisko u Obřan**“. Toto dílo má velký význam pro řešení problému vzniku, vývoje a vyústění podolské kultury.

¹ Brodesser, Stanislav. *Staletími podél řeky Svitavy*. 1. vyd. Brno: Moravské zemské muzeum, 2005, s. 82, 84, 86. ISBN 80-7028 217-7.

Z obsahu knihy rovněž vyplývá, že obřanské hradisko je jedním z nejvýznamnějších moravských nalezišť.

Dalším **badatelem** v této oblasti byl „**nadučitel**“, který působil v Obřanech v letech 1847 – 1906. V rámci svých bádání v této lokalitě objevil „**příčné**“ **žárové hroby**. Hradisko u Obřan bylo zbudováno na počátku tzv. **halštatské doby, tedy asi v 9. století př. n. l.** (starší doba železná), v malebném prostředí nad údolím nynější řeky Svitavy. Poloha opevněného sídliště je důkazem toho, jak pravěký člověk citlivě vnímal výhody terénu při volbě místa pro svoje osady. Pamatoval nejen na nedostupnost místa z důvodu vojensko-obranného, ale také na dosah zázemí nezbytného pro dobré hospodářské podmínky vlastní akropole.

Na tomto území byly zjištěny znaky hospodářského života, bytové i hmotné kultury, rysy společenské soustavy i ostatní znaky tehdejšího světa a myšlenkových představ lidu popelnicových polí.

Hradisko u Obřan zaujímal rovněž specifickou, ekonomicky společenskou funkci ve starší době halštatské (pozdní doba bronzová). Jeho poloha v blízkosti obchodní cesty podél řeky Svitavy při vstupu do rudných oblastí Moravského krasu dává tušit, že šlo o hustě osídlené centrum oblasti s četnými funkcemi, včetně obchodních a vojenských.

Významné pro tamější život bylo rolnictví a s ním související chov domácích zvířat. Obživu doplňoval lov. Obyvatelé Hradiska byli i zručnými řemeslníky. Vyráběli keramiku, uměli používat tavicí pece a získávat bronz a železo, z nichž dále vyráběli nástroje, zbraně a šperky. Výrazným uměleckým projevem těchto pravěkých obyvatel byly překrásné ornamenty a plastiky. Na slušné úrovni bylo i zpracování lnu.

V náboženských představách byl pro naše předky nejvýznamnější kult slunce, rovněž však uctívali měsíc a hvězdy. Z archeologických nálezů lze usoudit, že při obřadech mohlo občas docházet k magicko-rituálnímu kanibalismu. Pohřební rituály svědčily o pietní úctě k zemřelým soukmenovcům. Základním prvkem společenské soustavy našich předků byla rodina. Nebyly zde ještě patrné společensky nadřazené, samostatně vládnoucí vrstvy.

Rozloha sídliště a pevnostní mohutnost hradeb dosvědčují, že Hradisko u Obřan bylo v prvním tisíciletí před naším letopočtem po řadu století

střediskem široké oblasti – dávným pravěkým předchůdcem nejen Obřan, ale i města Brna.

Lid obřanského Hradiska lze považovat za neznámý indoevropský národ, který se pravděpodobně podílel na vzniku známých historických etnik, ale který ve stadiu tehdejšího společenského vývoje nelze nazývat některým z moderního (současného) etnika.²

1.2 Z novodobé historie a současnosti obce Obřany

Obřany bývaly samostatnou obcí, později městskou čtvrtí, rozkládající se na **katastrálním území o rozloze 527,61 ha**. Ode dne 24. listopadu 1990 tvoří severní polovinu nově vzniklé brněnské **městské části Brno-Maloměřice a Obřany**. Přírodní či pomyslnou hranici mezi oběma městskými částmi, které do roku 1919 byly samostatnými obcemi, tvoří koryto řeky Svitavy a Mlýnský náhon.

V městské části Brno-Maloměřice a Obřany bylo k 1. 1. 2011 evidováno 4993 občanů ČR s trvalým pobytem a 366 cizinců s platným pobytem na území ČR.³ Celková katastrální rozloha městské části je 936 ha.

Úřad městské části se nachází v části Maloměřice a tvoří jej tyto **odbory**: majetkový, rozpočtu a financování, sociálních věcí a zdravotnictví, stavební úřad, životního prostředí, zemědělství a vnitřních věcí, školství, kultura a sport.

Samospráva sestává z patnácti zastupitelů, z nichž starostka a místostarosta jsou pro své funkce uvolněni, tzn., že mohou svoje funkce vykonávat na plný úvazek ku prospěchu městské části a jejich občanů.⁴

V městské části působí mnoho podnikatelských subjektů, fyzických i právnických osob. Jejich úspěšné podnikání a snad zodpovědné placení daní tvoří, v souladu s rozpočtovým určením daní, jednu z významných položek příjmové části rozpočtu městské části.

² Adámek, František. *Pravěké hradisko u Obřan*. Brno: Krajské nakladatelství v Brně, Moravské muzeum, 1961, 230 s. 03/19 63-III.-7.

³ www.czso.cz; <http://mvcr.cz/clanek/statistiky-pocty-obyvatel-v-obcich.aspx>.

⁴ <http://www.brno.cz/sprava-mesta/mestske-casti/malomerice-a-obrany>.

1.3 Historický význam a vývoj školství v Obřanech

Škola v Obřanech vznikla jako farní škola a její počátky lze doložit z materiálů obce a farnosti již **v roce 1737**. Původně zajišťovala vzdělání dětí ze všech obcí farnosti – Obřan, Maloměřic, Soběšic, Bílovic nad Svitavou a Řícmanic, které se rovněž podílely na jejím financování. O počátku školství psal i jeden ze správců školy, **František Zouhar**. V „**Památném spisu**“ z roku 1897 mj. napsal, že *„první obřanská škola byla založena současně s prvním chrámem páně sv. Barbory v Obřanech“*.

První školní budova byla vystavěna ve farské zahradě tehdejšího faráře Karla Javorka. Zcela zničena byla spolu s farou požárem v roce 1780. Po této události byly děti až do roku 1784 vyučovány **v jedné ze světnic domku Václava Hoška**, místního občana. V tomto roce byla obcí v blízkosti kostela postavena **nová budova školy** o jedné místnosti, která sloužila současně jako byt učitele. V roce 1796 byla i tato budova školy zničena požárem. Tehdejší vrchnost s přispěním náboženského fondu postavila **novou školu**, ve které se ještě téhož roku začalo vyučovat. Budova školy byla spojena se sousedním domem, kde bydlel receptor a preceptor. Zde se již vyučovalo ve dvou třídách a to až do roku 1847. Tato budova stojí dosud. Můžeme ji najít v nynější Kmochově ulici.

S narůstajícím počtem dětí v Obřanech, Maloměřicích a Soběšicích bylo žádoucí vybudovat školu s větší kapacitou. Vznikla tak **jednopatrová budova se třemi třídami**, která sloužila až do roku 1896. Protože však i tato budova školy postupně přestala kapacitně vyhovovat, nařídila c.k. okresní školní rada postavit **novou školní budovu**, ke které byl položen základní kámen 1. června 1896. **Učit se v ní začalo již 1. září 1897**. *Právě tato budova sloužila svému účelu do posledního dne školství v Obřanech.*

V období kolem roku 1900 byly Obřany s cca 1300 obyvateli již obcí střední velikosti. Počet dětí v Obřanech stále vzrůstal. Školní rada v roce 1909 tedy požádala o možnost stavebního rozšíření školní budovy. Žádosti však vyhověno nebylo.

Až 11. listopadu 1929 si příslušná komise přišla školu osobně prohlédnout. Byl naznán nevyhovující stav a přislíbena velmi potřebná rekonstrukce budovy, resp. rozšíření jejích prostor. Bylo žádoucí přistavit nové třídy pro výuku, tělocvičnu i byt školníka. Nově byly vybudovány rovněž prostory pro mateřskou školu a zázemí pro lékařskou poradnu pro matky s dětmi. V květnu roku 1930 všechny provedené stavební úpravy stavební komise schválila. Zrekonstruovaná budova školy byla slavnostně předána veřejnosti 8. listopadu 1930. Její zvelebování však tímto neskončilo. V krátké době bylo nainstalováno ústřední vytápění a průběžně probíhala úprava okolí.

V roce 1938, v souvislosti s napadením republiky Německem, obsadila budovu školy vojenská správa. Po jejím odchodu byl interiér školy značně zdevastován. Z tohoto důvodu bylo nutné provést rozsáhlé vnitřní úpravy.

V období let 1906 – 1940 působilo na škole 70 učitelů, převážně mužů. Ženy – učitelky, přestože měly stejné vzdělání, dostávaly podstatně nižší plat. Ve třídách bývalo až 60 žáků. Teprve v roce 1919, kdy správu školství převzal stát, se situace změnila. Počet žáků na jednoho učitele se snížil na 35, v období krize však opět vzrostl až na 47. Tento stav se zlepšil po vypuknutí druhé světové války. V tomto období přicházelo do Brna mnoho učitelů z území zabraných Německem.

V průběhu druhé světové války budova opět velmi utrpěla. Od 17. 9. 1942 do 12. 4. 1943 pobývaly v budově německé děti, následně až do 12. 4. 1945 sloužila budova jako německý lazaret. Dne 18. 4. 1945 obsadili školu zákopníci. Ještě téhož dne však odešli, protože budova byla zamořena obtížným hmyzem a značně znečištěna.

V období od 25. 4. 1945 do 12. 5. 1945 byla ve škole ubytována ruská armáda, v období od 14. 5. 1945 do 15. 6. 1945 zde byl zřízen koncentrační tábor pro Němce a kolaboranty. Obřanské děti byly nuceny navštěvovat školu v sousedních Maloměřicích. Celá budova občanské školy i její vybavení tímto opět velmi utrpěly. Zásluhou učitelského sboru a školní rady bylo vše opraveno, vyčištěno, vymalováno a uklizeno. Od 1. 9. 1945 se zde opět vyučovalo.

Nelze opomenout činnost rodičovského sdružení, které svými záslužnými aktivitami pomáhalo mírnit bídu mnoha žáků, např. až do roku 1956 organizovalo tzv. „stravovací akce“.

Postupně začal počet žáků klesat. Příčinu lze hledat především ve stěhování rodin za lepším bydlením do novějších a modernějších lokalit města Brna.

Ve školním roce 1957/1958 bylo renovováno stávající vnitřní vybavení, natřeny lavice a pořízen nový nábytek do školní družiny. V bytě školníka byla vybudována koupelna. V roce 1959 byla provedena generální oprava tělocvičny se zaměřením na odstranění vlhkosti. V letech 1967 – 1976 byl opět průběžně renovován nábytek, natírány lavice, stolky a skříně. Třídy byly vybaveny novými umyvadly a stěny kolem nich byly okachlíkovány. Také byly opraveny stropy a vyměněno osvětlení. Rovněž byla provedena generální oprava střechy nad novým křídlem budovy a oplocena školní zahrada.

V roce 1972 bylo v severní části Obřan dostavěno sídliště. V důsledku toho utěšeně přibývalo dětí. Kapacita školy nedostačovala, přibylo až tolik dětí, že v letech cca 1972 - 1980 musely dokonce druhé, třetí a čtvrté ročníky tzv. směnovat.

Posledních dvacet roků existence školství v Obřanech znamenalo pro obřanskou školu radikální, zásadní a nákladné změny jak v oblasti provozního zajištění, tak v oblasti výchovně-vzdělávací. Bylo třeba vyhovět nejen platné legislativě, ale také trendům a požadavkům moderní doby.

Ve školním roce 1981/1982 byla přestěhována do nové samostatné budovy mateřská škola. Tím škola získala další dvě prostorné místnosti a tedy zázemí pro školní družinu. Ve stejném období bylo v akci „Z“ vybudováno školní hřiště a zahrada.

Ve školním roce 1983/1984 a následujících byly provedeny generální opravy elektroinstalace a vodoinstalace. Ve všech třídách byly položeny nové podlahové krytiny. Byla provedena celková rekonstrukce topného systému,

topení na tuhá paliva bylo změněno na plynové vytápění plynovými topidly WAW, byl opraven školní dvůr, sklep a lot předzahrádky, vyměněny okapy, hromosvody, zaveden elektrický vrátný. Škola byla postupně vybavována novým, moderním nábytkem a tabulemi ve třídách. K novinkám mezi učebními pomůckami patřila audiotechnika.^{5 6}

Na základě rozhodnutí zastupitelstva městské části Brno-Maloměřice a Obřany získala škola **k 1. 1. 1994 právní subjektivitu**. Byl to nový model formy školské organizace. Organizace zálohová se stala **organizací příspěvkovou**. Zřizovatelem školy bylo Statutární město Brno, Městská část Brno-Maloměřice a Obřany. Městská část ze svého rozpočtu hradila veškeré provozní výdaje, stejně jako tomu bylo před získáním právní subjektivitu. Ministerstvo školství, prostřednictvím Školského úřadu, finančně zabezpečovalo personální oblast, další vzdělávání zaměstnanců a učebnice, učební pomůcky, školní potřeby. Rovněž u těchto zdrojů financování nenastala zásadní změna z titulu změny formy organizace.

Ke stému výročí otevření budovy školy na Hlaváčově ulici, tedy v roce 1997, byly provedeny rozsáhlé stavební práce týkající např. výměny stávajících dřevěných oken za plastová, byly učiněny zásadní kroky k odstranění vlhkosti v přízemí budovy. Fasáda budovy byla vyspravena a opatřena novým nátěrem.

V období prázdninových měsíců roku 2003 byla zřizovatelem provedena finančně nákladná a dle mého úsudku i značně finančně nadhodnocená, přestavba školní jídelny na výdejnu stravy, přestože již bylo zřejmé, že dny existence tohoto zařízení jsou sečteny.

Škola v Obřanech představovala nevelké, ale dobře prosperující školské zařízení, které zajišťovalo dětem mladšího školního věku základní vzdělání v prvních pěti ročnících, aniž by musely za tímto účelem dojíždět do vzdálenějších zařízení. Svým typem a jedinečnými specifiky byla přitažlivá i pro žáky „přespolní“.

⁵ Redakční rada. *Městská část Brno-Maloměřice a Obřany*. Brno: Zastupitelstvo městské části Brno-Maloměřice a Obřany, 1997, 40 s.

⁶ *Almanach ke 100. výročí obřanské školy a 110. výročí maloměřické školy*. Brno: Zastupitelstvo městské části Brno-Maloměřice a Obřany, 1997, 60 s.

Jednoznačně mohu konstatovat, že škola v Obřanech sloužila plně svému účelu do posledního dne existence školství v Obřanech, tj. do 31. srpna 2004.

V současné době je budova školy dlouhodobě pronajata soukromé společnosti za účelem podnikání v oblasti předškolního školství. Z veřejně přístupných zdrojů (Závěrečné účty městské části - „V závěrečném účtu jsou obsaženy údaje o plnění rozpočtu příjmů a výdajů v plném členění podle rozpočtové skladby, údaje o hospodaření s majetkem a o dalších finančních operacích, včetně tvorby a použití fondů v tak podrobném členění a obsahu, aby bylo možné zhodnotit finanční hospodaření územního samosprávného celku nebo svazku obcí a jimi zřízených nebo založených právnických osob“⁷ dále Veřejná zasedání zastupitelstva městské části a zápisy z těchto zasedání Zpravodaje Maloměřic a Obřan) a vzhledem k osobní znalosti problematiky týkající se provozu této budovy, **je pro mě nepochopitelné zrušení výuky v budově školy na Hlaváčové ulici z ekonomických důvodů, když soukromé společnosti provozní náklady městská část ze svého rozpočtu pokrývá.**

Řídící a ředitelé v Obřanech

1737 – 1897	Adam Porč, Antonín Pistor, Jan Partiš, Jan Vozda, Hlaváček, František Lambort, Josef Jahn, Josef Dostal, Václav Pistor, Anselm Boháč
1897 – 1905	František Zouhar
1905 – 1926	Viktor Kamil Jeřábek
1926 – 1938	Eduard Vodička
1938 – 1939	Františka Vítkovičová, Evžen Viktorín
1939 – 1941	Josef Ambrož
1941 – 1945	Alois Pokorný
1945 – 1946	Josef Ambrož
1946 – 1953	Otýlie Vašíčková
1953 – 1957	Vilém Polehradský
1957 – 1968	František Pochop
1968 – 1975	Libuše Šípková
1975 – 1997	Jitka Gellová
1997 – 2004	Mgr. Marie Chrastilová

⁷ Zákon č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů, § 17, odst.2.

1.4 Významné a známé osobnosti spojené s obcí

S obcí Obřany je spojena i řada významných osobností. Mnohé z nich získaly povědomí i daleko za jejími hranicemi. Určitě mezi ně patří:

- Viktor Kamil Jeřábek
- František Adámek
- Vincenc Makovský
- Adolf Essler
- Simona Monyová

V následující části se o těchto osobnostech zmíním podrobněji:

Viktor Kamil Jeřábek (4. 2. 1859 Litomyšl – 16. 4. 1946 Litomyšl)

Učitel, spisovatel, publicista. Patří mezi nejvýznamnější osobnosti v historii obřanského školství. Byl zde učitelem a později i ředitelem. Své druhé jméno přijal po své velké lásce Kamile z Oslavan. Byl velkým přítelem spisovatelky Gabriely Preissové, se kterou pravidelně vedl korespondenci. Je autorem řady knih, povídek, románů a několika cestopisů. V letech 1912 – 1921 byl předsedou *Moravského kola spisovatelů*, v roce 1929 byl jednatelem spolku *Svatobor pro Moravu*, dále funkcionářem *Sokola*, členem *Učitelských jednot* a redaktorem časopisu *Divadelní šepty*.⁸

František Adámek (16. 10. 1907 Brno-Obřany – 8. 11. 1989 Brno)

Bankovní úředník a archeolog. Mj. od mládí zkoumal s dalšími amatéry Hradisko u Obřan (1924-46, v závěru z pověření Státního archeologického ústavu). Konal záchranné výzkumy na Brněnsku (mj. participoval na vyzvednutí souboru kování keltské dřevěné konvice v Brně-Maloměřicích v roce 1941). Od konce 30. let spolupracoval s Karlem Absolonem. Je **autorem knih** *Pravěké*

⁸ http://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=150.

hradisko u Obřan (Brno 1961) a *Halštatský pohřeb v Býčí skále* (Blansko 1972).⁹

Vincenc Makovský (3. 6. 1900 Nové Město na Moravě – 28. 12. 1966 Brno)

Byl český **akademický sochař**, dále **malíř**, **designér**, **profesor brněnské techniky** a **profesor Akademie výtvarných umění v Praze**, **účastník protinacistického odboje**. Je považován za čelného představitele meziválečné avantgardy.

Na domě na Mlýnském nábřeží č. 17 v Brně-Obřanech je plaketa připomínající, že zde žil a tvořil v letech 1945 – 1966. Na jeho památku byla pojmenována i v roce 2002 nově vybudovaná lávka přes řeku Svitavu v Brně-Obřanech.

Významná je především jeho sochařská tvorba. Prošla různými obdobími od počátečního civilismu, přes kubismus ve 20. letech, po abstrakci. Od poloviny třicátých let v jeho tvorbě převažoval realismus.

Některá jeho sochařská díla: podobizna Karla staršího ze Žerotína na nádvoří Nové radnice v Brně; busta prof. Edwarda Babáka, jednoho ze zakladatelů Masarykovy univerzity v Brně, původně na Komenského náměstí před univerzitou, nyní v depozitáři Masarykovy univerzity; busta maršála Malinovského před Domem umění v Brně; busta S. K. Neumanna v Bílovicích nad Svitavou; busta prezidenta T. G. Masaryka před Základní školou T. G. Masaryka v Pudlově (dnes m. č. Bohumín-Pudlov); pomník J. A. Komenského v Uherském Brodě a v Naardenu; busta J. A. Komenského před Základní školou v Brně-Obřanech na Hlaváčově ulici; pomník Aloise Jiráska v Litomyšli; heraldická postava lva na Pražském hradě; socha u pamětní desky obětí EF VUT v Brně, Antonínská 1; socha prezidenta T. G. Masaryka před Základní školou TGM v Bystřici nad Pernštejnem.¹⁰

⁹ [http://cs.wikipedia.org/wiki/František_Adámek_\(archeolog\)](http://cs.wikipedia.org/wiki/František_Adámek_(archeolog)).

¹⁰ http://cs.wikipedia.org/wiki/Vincenc_Makovský.

Vnuk Vincence Makovského, David Makovský, byl žákem školy v Obřanech a zároveň spolužákem mého mladšího syna Davida, v letech 1997 – 2002.

Adolf Essler (1885 Brno - 1957 Rakousko)

Byl **podnikatel** v textilním průmyslu, **majitel továrny** v Brně-Obřanech, který se významnou měrou podílel na funkcionalistickém věhlasu města Brna.

V roce 1915 převzal podnikání po svém otci, Eduardu Ernstu Esslerovi, který vybudoval v Obřanech textilku na nevelkém přítoku řeky Svitavy.

Adolf Essler pokračoval v podniku svého otce, podnik rozšířil a přestavěl na moderní tkalcovnu a úpravnu. Součástí továrny byla i vodní elektrárna. Továrna měla tak vlastní proud. Od roku 1917 elektrárna poskytovala elektrický proud i obci pro veřejné osvětlení. Po 15. březnu 1939 byla továrna označena za židovský majetek, majitel i rodinní příslušníci vězněni v koncentračním táboře. Po roce 1945 byl Adolf Essler označen za nacistu (i když vězněn v koncentračním táboře). Jeho majetek byl po roce 1948 začleněn do Moravskoslezských závodů, dosazen nový ředitel a podnik přejmenován na „Národní podnik Moravskoslezské vlnářské závody“. Adolf Essler se v roce 1949 vystěhoval do Rakouska, kde zemřel. Jeho bývalý podnik byl několikrát přejmenován, ale vždy zde byla textilní továrna, jejíž provoz byl ukončen v roce 1992.^{11 12}

Ze současnosti nemohu nevzpomenout absolventku obřanské školy, moji spolužačku a téměř sousedku, brněnskou spisovatelku a jednu z našich současných nejúspěšnějších autorek románů – dle jejich slov – „románů pro ženy, které čtou i muži“, **Simonu Monyovou, narozenou dne 17. 3. 1967 v Brně.**

Od narození doposud žije v Brně-Obřanech, protože jak sama říká: „Jsem velkým brněnským patriotem a svému rodnému městu dávám jednoznačně přednost před životem v Praze“. Doma je šťastná, má tři syny a manžela, který vydává její knížky.

¹¹Údaje čerpány z textu informační tabule, která je umístěna vedle pomníku Adolfa Esslera v Brně-Obřanech na ulici Fryčajova č. 2 před budovou továrny.

¹²Zpravodaj Maloměřic a Obřan č. 4 – duben 2011, s.7-8.

Odborná část

Část odborná je členěna do tří samostatných kapitol. První kapitola se zabývá školstvím z pohledu pedagogického. Druhá kapitola popisuje specifika – priority konkrétního školského zařízení. Obsahem kapitoly třetí je nastínění způsobu financování školství.

2. Poslání a charakteristika školství v České republice, aplikace sociální pedagogiky v příkladech

Jak již vyplývá z názvu kapitoly, soustředím se zde na představení, systém a úlohu školství v ČR. Stěžejní místo v této kapitole však zaujímá oblast sociální pedagogiky a její aplikace v praxi – ve škole v Obřanech. Zabývám se také spoluprací s pedagogicko-psychologickou poradnou a uvádím konkrétní příklady práce s integrovanými žáky z důvodu zdravotního postižení, zdravotního znevýhodnění nebo sociálního znevýhodnění, ale uvádím i příklad práce s žáky nadanými.

2.1 Poslání, cíle a charakteristika školství v ČR, vzdělávací soustava

Vzdělávání, které školství poskytuje **je základní lidskou potřebou**. Čím složitější je život společnosti, tím větší objem znalostí a dovedností si musí každý člověk osvojit, aby se v ní dokázal uplatnit. Škola zajišťuje přenesení osvědčeného i vnesení nového. Zachovává a mění život společnosti. Učitelé cítí odpovědnost za to, do jakého světa vysílají své žáky, proto kulturu nejen předávají, ale spoluvytvářejí a přetvářejí. **Vzdělávací soustava** se zaměřuje **na rovinu osobního rozvoje, začlenění se do života společnosti, formování občana i pro přípravu pro pracovní život**.

Posláním školy a školských zařízení je:

- **Rozvoj lidské individuality** – zahrnuje podporu seberealizace.
- **Zprostředkování historicky vniklé kultury společnosti** – zajišťuje kontinuitu minulosti, přítomnosti a budoucnosti, uchování a rozvíjení národní, jazykové a kulturní identity, zejména ochrannou kulturního dědictví.
- **Výchova k ochraně životního prostředí** – ve smyslu zajištění udržitelného rozvoje společnosti.
- **Posilování soudržnosti společnosti** – zajištění rovného přístupu ke vzdělání.
- **Podpora demokracie a občanské společnosti** – vztah mezi učitelem a žákem založeném na vzájemném respektu, utváření školní komunity, která ve škole vytváří demokratické společenství rovnoprávných partnerů.
- **Výchova k partnerství, spolupráci a solidaritě v evropské i globalizující se společnosti** – usilovat o život bez konfliktů a negativních postojů.
- **Zvyšování konkurenceschopnosti ekonomiky a prosperity společnosti** – školství musí přispívat k vysoké úrovni rozvoje lidských zdrojů, tím ovlivňuje kvalifikaci, přizpůsobivost pracovní síly, rozvíjení nových technologií.
- **Zvyšování zaměstnatelnosti** – zabezpečit dostatečnou úroveň vzdělávání v oborech, které globální trh práce upřednostňuje.¹³

Cíle školního vzdělávání

Bez kvalitního vzdělání jsou možnosti předání rodinného, sociálního a finančního kapitálu značně omezené. Představy o tom, jakou roli má hrát škola, se velmi různí. Společnost potřebuje rovnováhu mezi uchováním poznání, ke kterému se dopracovaly minulé generace, a změnou, kterou si žádají nové

¹³ KOTÁSEK, Jiří a kol. *Bílá kniha. Národní program rozvoje vzdělávání v České republice*. 1. vyd. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání – nakladatelství Tauris, 2001, s. 13-15. ISBN 80-211-0372-8.

podmínky. Škola zajišťuje přenesení (*transmisi*) osvědčeného i vnesení nového (*inovaci*) – musí naučit děti to, jak věci dělali rodiče, i to, co jejich rodiče ještě vůbec neznali. Mluví se o **adaptačních cílech**, jež sledují přizpůsobení se minulosti, kultuře, její reprodukci a **anticipačních cílech**, zaměřených na budoucí odhadované potřeby. **Škola zachovává i mění život společnosti.**

Od školy se tedy očekává **uchování** (*konzervace*) stávajícího řádu a zároveň **trvalé přizpůsobování** měnící se situaci. Někteří lidé budou proto vždy mít pocit, že škola se mění jen málo, jiní, že změn a novot je příliš. Výsledkem je neustálá nespokojenost se školou.¹⁴

Charakteristika školství v České republice

Dokonalá koncepce školství je prioritním zájmem vzdělávací politiky každého státu. Stát věnuje, či snad by měl věnovat, maximální pozornost stavu svého školství neboť úroveň všech typů škol má podstatný vliv na hospodářský, kulturní i sociální rozvoj každé společnosti.

Školství nebylo založeno na výtěžné činnosti, tedy za účelem dosažení zisku. Z ekonomického hlediska posuzujeme školství jako jedno z podstatných odvětví veřejného sektoru, které produkuje převážně veřejné statky a rozhodujícím způsobem tak přispívá ke kultivaci lidského potenciálu. **Vzdělávání poskytované podle školského zákona** je podle ustanovení § 2 odst. 3 školského zákona **veřejnou službou**. Občané mají právo na bezplatné vzdělání v základních a středních školách, podle svých schopností a možností společnosti také na školách vysokých. Toto právo je třeba chápat v tom smyslu, že občané za základní vzdělání neplatí školné – veřejná správa zajišťuje podmínky pro základní vzdělávání jak po materiální, tak po personální stránce. V některých vymezených případech přispívá stát i na učebnice a učební pomůcky. Nelze však očekávat, že občané nebudou mít se svým vzděláváním žádné náklady.

¹⁴KALHOUS, Zdeněk, OBST, Otto a kol. *Školní didaktika*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002, s. 122. ISBN 80-7178- 253-X.

V našich podmínkách lze zřizovat i jiné školy než státní. Vyučovat na nich lze pouze za podmínek stanovených zákonem. Na takových školách se může a zpravidla poskytuje vzdělání za úplatu.

Základní vzdělávání

Základní vzdělávání je v současnosti **jedinou vzdělávací etapou, které se povinně účastní každé dítě v ČR** a která vytváří základ pro celoživotní učení u celé populace.

Proto velmi záleží na tom, jaké vzdělávací příležitosti nabízí, jaké prostředí pro vzdělávání vytváří, jak motivuje k učení, jak ovlivňuje rozvoj osobnosti každého žáka, jak ho připravuje na soužití a spolupráci s druhými, jak ho vybavuje pro osobní život a zaměstnání i pro adaptaci v současném dynamickém světě.

Povinná školní docházka je hlavním obdobím, kdy děti všech úrovní schopností a ze všech vrstev obyvatelstva získávají ve škole zkušenost ze sociálních vztahů v přirozeně heterogenních kolektivech svých vrstevníků. Dochází zde k potřebnému vzájemnému ovlivňování a buduje se nenahraditelný **sociální kapitál** jako předpoklad pro dosahování budoucí shody ve společenských, politických a pracovních záležitostech.

Základní vzdělávání je rozděleno na 1 a 2. stupeň. Každá tato vzdělávací etapa má specifické vzdělávací cíle, odlišné metody a formy práce, ale i problémy, které je třeba řešit.

První stupeň základního vzdělávání je z hlediska vývoje žáků velmi **významným a didakticky specifickým stupněm vzdělávání.** Zprostředkovává žákům především **přechod** z režimově volnějšího a příznivějšího rodinného života a předškolního vzdělávání **do systematického povinného vzdělávání.** Vstup do základního vzdělávání patří k nejnáročnějším obdobím, s nimiž se musí člověk ve svém životě vyrovnávat.

První stupeň základního vzdělávání by měl **respektovat přirozené potřeby žáků, individuální úroveň** jejich zrání a učení a přizpůsobovat tomu učební program.

Pro vzdělávání žáků daného věku je důležitá **vhodná pracovní atmosféra, úzký a velmi lidský kontakt mezi učitelem a žákem** i žáky mezi sebou, který se přetváří ve společně uznávaný řád (pravidla), naplněný pochopením, respektem, spoluprací, aktivitou, prostorem pro každého.¹⁵

Vzdělávací soustava

Školský zákon, který nabyl účinnosti dne 1. 1. 2005, zásadním způsobem mění úpravu vzdělávání. Tento právní předpis **upravuje předškolní, základní, střední, vyšší odborné a některé jiné vzdělávání ve školách a školských zařízeních**, stanoví podmínky, za nichž se vzdělávání a výchova uskutečňuje, vymezuje práva a povinnosti fyzických a právnických osob při vzdělávání a stanoví působnost orgánů vykonávajících státní správa a samosprávu ve školství.¹⁶

Vzdělávací soustavu v České republice tvoří školy a školská zařízení. Podmínkou výkonu činnosti školy nebo školského zařízení je zápis do **školského rejstříku**¹⁷. Ve školách a školských zařízeních zajišťují vzdělávání **pedagogičtí pracovníci**. V těchto zařízeních není povolena činnost politických stran a politických hnutí ani jejich propagace. Rovněž zde není povolena reklama, která je v rozporu s cíli a obsahem vzdělávání, a reklama a prodej výrobků ohrožujících zdraví, psychický nebo morální vývoj dětí, žáků a studentů nebo přímo ohrožujících či poškozujících životní prostředí. Školská zařízení mohou poskytovat **školské služby**, tedy služby a vzdělávání, které doplňují nebo podporují vzdělávání ve školách nebo s ním přímo souvisí.

¹⁵ KOTÁSEK, Jiří a kol. *Bílá kniha. Národní program rozvoje vzdělávání v České republice*. 1. vyd. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání – nakladatelství Tauris, 2001, s. 47-48. ISBN 80-211-0372-8.

¹⁶ Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), § 1-Předmět úpravy.

¹⁷ Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), Část třináctá, §§ 141 – 159 a), Školský rejstřík.

2.2 Aplikace sociální pedagogiky ve výchově a vzdělávání

Sociální pedagogika zaujímala významné místo ve výchovně-vzdělávacím procesu i ve škole Obřanech. Pedagogové s určitou samozřejmostí, přirozeným a nenásilným způsobem dokázali vhodným způsobem aplikovat její prvky, aniž by si to mnohdy přímo uvědomovali. Jejich práce měla pozoruhodné výsledky.

V tomto oddíle se zabývám sociální pedagogikou nejen z pohledu teorie, ale především popisuji to, jak jsou, resp. byly, její principy uplatňovány v praxi. Jako příklad uvádím příběh z prostředí sociálně slabé rodiny.

Pojem sociální pedagogika

Sociální pedagogika je vedena myšlenkou, že kvalitní výchova veškeré populace v různém sociálním prostředí se stává stále účinnější ochrannou a prevencí před společenskými patologickými jevy a excesy.¹⁸

Sociální pedagogika představuje aplikované odvětví pedagogiky, které se zabývá výchovným působením na rizikové a sociálně znevýhodněné jedince nebo celé skupiny a to jak mládeže, tak dospělých. Zaměřuje se rovněž na výchovu a pomoc rodinám s problémovými dětmi, na skupiny mládež ohrožené drogami a dalšími návykovými látkami, na jedince propuštěné z vazby. Sociální pedagogika je disciplínou hraniční. Lze tedy říci, že **je to věda o výchově, která zkoumá jaký vztah má výchova ke společnosti, sleduje souvislosti**. Velmi úzce je spjata s rozličnými odvětvími práva, s psychologíí, sociologií, antropologií, filozofií. **Sociálním případem** pak lze označit jedince, který se dostal do výjimečné situace a který očekává od společnosti pomoc.

Blahoslav Kraus ve svém díle zdůrazňuje dvě stěžejní oblasti působení sociální pedagogiky. Podle něj by se sociální pedagogika měla především zabývat problémy, které neřeší žádná jiná oblast pedagogiky. Sociální

¹⁸ KEJDOVÁ, Miroslava. *Právo a bezpečnostní politika*. Brno: Institut mezioborových studií, 2007, s. 5.

pedagogika je samozřejmě v první řadě pedagogikou, tudíž je předmětem jejího zkoumání výchovný proces. Tím dospěl tedy k již zmíněným dvěma oblastem a těmi jsou **prevence a terapie**.

Jako **sociálně pedagogickou prevenci** chápeme působení sociálního pedagoga v oblasti výchovy, kde je hlavním faktorem působení na rozvoj osobnosti **prostředí**. Jde tedy o rozbor aspektů působících v prostředí rodiny, vrstevnických skupin a společenských organizací.

Sociálně pedagogická terapie je zaměřena na výchovu či převýchovu jedinců, kteří mají jakýkoliv **problém se zařazením do společnosti**. Do této oblasti můžeme zařadit přistěhovalce, obtížně přizpůsobivé jedince nebo např. i jedince propuštěné z výkonu trestu.

Uplatnění principů sociální pedagogiky v praxi

Domnívám se, že téměř v každém kolektivu lze identifikovat jedince, kteří vyžadují individuální přístup ve smyslu prvků sociální pedagogiky. Na četnost výskytu takových případů má podstatný vliv teritorium a s tím spojená struktura obyvatelstva dané oblasti.

V procesu výchovy a vzdělávání žáků školy v Obřanech byla sociální pedagogika aplikována velmi úspěšně. Přestože se toto školské zařízení nenacházelo v oblasti s vysokým výskytem jedinců vyžadujících speciální přístup, i tak je zde možné vysoce profesionální a odborný přístup pedagogů zdokumentovat na několika konkrétních případech.

Škola v Obřanech byla neúplná, s prvním až pátým ročníkem. V posledních deseti letech její existence se celkový počet žáků pohyboval v rozpětí 95 – 130, s tím, že v každém ročníku byla jedna třída. Průměrný počet žáků na třídu byl tedy asi 22.

I vzhledem k tomu, že se škola nacházela v okrajové části města, která svým charakterem připomínala spíše vesnici, pedagogický sbor byl dlouhodobě stabilní a učitelé v mnohých případech znali osudy celých rodin, drželo si toto zařízení právem statut „**škola rodinného typu**“.

Aby mohla být sociální pedagogika v procesu výchovy a vzdělávání žáků této školy, tedy žáků mladšího školního věku, aplikována na nejvyšší úrovni, nestačilo spoléhat se jen na zkušenosti služebně i věkově starších kolegů, ale aktivně se zajímat a účastnit dalšího odborného vzdělávání. Pedagogové absolvovali postgraduální studium, ve kterém se např. mj. věnovali aktuálním metodologickým problémům formou přednáškových řad, na které byli zváni přední odborníci. Dále navštěvovali nejrůznější semináře, školení a kurzy, vyměňovali si zkušenosti a poznatky s kolegy z jiných školských zařízení, úzce spolupracovali a konzultovali specifické případy s pracovníky pedagogicko-psychologických poraden v Brně na ulici Zachova a Čechyňská, ale i s pracovníky poradenského centra na ulici Sládkova.

Vysoce hodnotili seminář na téma „**Práce učitele se žákem experimentátorem či uživatelem drog**“ i seminář „**Práce s rodiči**“ vedené lektorkou PhDr. Magdalénou Frouzovou. Velmi oblíbený byl víkendový projekt „**Dokážu to?**“, který byl zaměřen např. i na pochopení a hlubší vnímání pocitů žáků, které dávají najevo.

Pracovníci **Pedagogicko-psychologické poradny** Brno, Kohoutova organizovali semináře a školení zaměřené pro práci s integrovanými dětmi a jejich začleňování do kolektivu zdravých dětí a pro práci s dětmi s vývojovými poruchami a poruchami učení.

Současně se pedagogové připravovali na tvorbu a práci s „Rámcovým vzdělávacím programem“, ve kterém sociální pedagogika zaujímala také svoje pevné místo.

Všichni pedagogičtí pracovníci si vzdělání průběžně doplňovali rovněž samostudiem.

Pedagogové ve spolupráci s ředitelkou školy a v souladu s „Metodickým pokynem ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany mezi žáky škol a školských zařízení“ a v souladu s „Metodickým pokynem ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci sociálně patologických jevů u dětí a mládeže“ zpracovávali „**Minimální preventivní program**“ (dále jen

MPP). Jeho obsah byl směřován především do oblasti vytváření předpokladů a podmínek vedoucím **k nácviu zdravého životního stylu žáků a naplnění jejich volného času.**

Důležitá a nezastupitelná úloha při naplňování cílů MPP připadala především třídním učitelkám, které pečlivě sledovaly sebemenší výkyvy v chování žáků, v jejich prospěchu a toto bezodkladně řešily.

Témata prevence začleňovaly do vzdělávacího procesu především v předmětech prvouka a přírodověda a také ve všech předmětech výchov. V rámci těchto předmětů se konaly různé besedy se žáky, např. na téma **„šikana a vzájemná tolerance mezi dětmi“**, diskutovalo se o aktuálních tématech známých z tisku a televize. U žáků byly rovněž velmi oblíbené pravidelné **besedy s příslušníky Městské policie.**

K prevenci sociálně patologických jevů sloužila i **„schránka důvěry“**, jejíž existence se osvědčila, nebo nástěnka s nejrůznějšími informačními materiály a kontaktem na tzv. **„Modrou linku bezpečí“**.

Sociálně znevýhodněná rodina – popis konkrétního případu

„Rodinu lze charakterizovat jako strukturovaný celek (systém), jehož smyslem, účelem a náplní je utvářet relativně bezpečný, stabilní prostor a prostředí pro sdílení, reprodukci a produkci života lidí. Je to přirozené prostředí, do něhož se člověk rodí, aniž by si mohl vybrat jiné prostředí, přejímá to, co je v tomto prostředí připraveno rodiči.“¹⁹

Prostředí lze chápat jako určitý prostor, objektivní realitu. Vždy se jedná o předměty a jevy existující kolem nás, nezávisle na našem vědomí. O **životním prostředí** hovoříme tehdy, pokud takový prostor vytváří podmínky pro život. V takovém prostoru se realizuje působení různých činitelů, které umožňují organismu žít, vyvíjet se a rozmnožovat.²⁰

¹⁹ SÝKORA, Petr. *Sociální pedagogika I.* Přednáška dne 15. 5. 2010 – téma: *Rodina jak základní socializační činitel.*

²⁰ KRAUS, Blahoslav, SÝKORA, Petr. *Sociální pedagogika I.* Brno: Institut mezioborových studií, 2009, s. 21.

Výrazné sociální citění pedagogů školy se zúročilo i v případě rodiny Krátkých. Sociálně velmi slabá rodina s pěti dětmi, jejichž rodiče neuzavřeli manželství. Matka tedy čerpala sociální dávky z titulu samoživitelky a z těchto příspěvků živila nejen své děti a sebe, ale i otce svých dětí, který dlouhodobě nepracoval a propadal alkoholu. Přesto všechno k němu vzhlížela a pečovala i o něho. Měla poměrně nízkou inteligenci, ale v rámci svých možností a schopností se snažila o vytvoření a udržení jakéhosi domácího zázemí.

Všechny děti, od nejstarší po nejmladší, měly také spíše nízkou inteligenci. Dvě nejmladší z nich byly mentálně postižené. Matka, přestože působila dojem naprosté vyčerpanosti a zubního lékaře snad nikdy nenavštívila, starala se o všechny děti dle svých možností, celkem dobře. Děti chodily upravené a čisté, ve škole měly zaplacené svačinky i pitný režim. Ten však s pokynem, aby na konci vyučování vyprázdnily obsah termosů s pitím do vlastních pet lahví a toto pití přinesly domů. Pedagogové tomu přihlíželi a nebránili, vzhledem k situaci v rodině.

Nejstarší děvče a druhé nejstarší navštěvovaly tuto školu. Nebyla u nich potvrzena výrazná porucha učení, byly hodnoceny v rozmezí dobře – dostatečně. Někteří spolužáci jim dávali pocítit svoji sociální nadřazenost. Týkalo se to především oblasti oblékání a volnočasových možností. Tyto projevy byly pedagogy již v počátku zachyceny a nebyly tolerovány. Děvčata v sobě měla sama od sebe pocit méněcennosti spojený s nepříliš pěkným školním prospěchem. V něčem však přece jen vynikala. Byla mimořádně šikovná v tělesné výchově. Vyučující tělesné výchovy současně v těchto třídách učila český jazyk. Využila jejich sportovního talentu, zapojila je do sportovních her, atletiky, kroužků i nejrůznějších soutěží. Tyto žákyně velice úspěšně reprezentovaly školu a byly za to patřičně oceněny. Cíleně byly vyzdvihovány, chváleny a byla jim projevována přízeň všemi vyučujícími i v ostatních předmětech, což mělo pozitivní vliv na rozvoj a posílení jejich sebevědomí a najednou začaly být uznávány i svými spolužáky. Měly větší chuť do učení, měly zájem o doučování. Naučily „se učit“, zlepšily se v prospěchu a sport se stal jejich smyslem života.

Podpora pedagogů, správně zvolené metody, i zájem a motivace dívek byly tak silné, že starší z nich loni úspěšně odmaturovala na střední zdravotnické škole. Mladší, rovněž úspěšně, studuje učební obor kuchař.

Matka, i se svou nízkou inteligencí, si byla vědoma toho, jak mnoho pedagogové udělali pro její děti a mnohokrát jim za jejich práci děkovala.

Na tuto rodinu mělo obrovský dopad zrušení školy v Obřanech. Pro matku nastala téměř neřešitelná situace při představě zapsat svoje mladší děti do zcela cizího a vzdáleného školského zařízení, kde je nikdo neznal, kde jen těžko mohly hledat pochopení a zázemí, které poskytovala obřanská škola. Ještě více si uvědomovala jaké štěstí, alespoň její dvě starší děti měly. Navíc dojíždění do vzdálenější školy způsobilo i další negativní finanční dopad na rozpočet rodiny.

2.3 Spolupráce s pedagogicko-psychologickou poradnou

Pedagogicko-psychologické poradny (PPP) jsou spolu se speciálně-pedagogickými centry (SPC) a středisky výchovné péče (SVP) součástí propracované sítě poradenských služeb v rámci systému pedagogicko-psychologického poradenství.

*„Činnost **pedagogicko-psychologických poraden** je zaměřena zejména na komplexní psychologickou, sociálně-pedagogickou a sociální diagnostiku, jejímž cílem je především zjištění příčin poruch učení, příčin poruch chování, příčin dalších problémů ve vývoji osobnosti, výchově a vzdělávání dětí a mládeže a individuálních předpokladů v souvislosti s profesní orientací žáků. Další aktivity PPP v oblasti poradenské, psychokorektivní a terapeutické jsou cílené na rozvoj osobnosti, sebepoznání a rozvoj prosociálních forem chování žáků. Další úkoly plní v oblasti prevence školní neúspěšnosti a negativních jevů v sociálním vývoji žáků a mládeže, poruch učení a chování.“²¹*

²¹ Kolektiv autorů. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. Brno: Institut mezioborových studií, 2008, s. 25, 27.

Spolupráce školy s pedagogicko-psychologickou poradnou byla velmi a úspěšně rozvinutá v rozměrech vyhovujících učitelům, žákům i rodičům. Školu navštěvoval psycholog i speciální pedagog, dle potřeby a vzájemné domluvy. Zvolit a nastavit přiměřené mantinely v této, poněkud citlivé oblasti, bylo základem úspěšnosti.

Spolupráce byla aktivní a přínosem již v **období zápisu prvňáčků** do školy, kdy byla ještě dále rozšířena o spolupráci s mateřskou školou a primárně tedy zaměřena na řešení školní zralosti.

Za nejvýznamnější však považuji **spolupráci dlouhodobou**, spolupráci zaměřenou zejména na **komplexní diagnostiku** s cílem zjistit příčiny poruch učení a chování již v samotném procesu vzdělávání. Nemalý význam vidím i v aktivitách směřovaných k rozvoji osobnosti a sebepoznání nebo zaměřených do oblastí prevence školní neúspěšnosti či dopadu negativních jevů na sociální vývoj žáků.

Spolupráce byla realizována jednak **aktivním zapojením rodičů**, tedy osobní návštěvou rodičů a jejich dětí pedagogicko-psychologické poradny nebo docházkou pracovníků poradny přímo do základní školy. Zde na místě potom pracovali se žáky, kteří měli specifické problémy s učením nebo problémy v oblasti chování a zjišťovali příčiny a důvody těchto problémů, od čehož se odvíjela následná terapie.

Mezi příčinami změn v chování žáků i změn v jejich školní úspěšnosti zaujímá významné místo i **vliv rodinného prostředí**. Různé situace a události v rodině a jejich řešení, to jak v negativním tak v pozitivním smyslu, má mnohdy hluboký a dlouho přetrvávající dopad na dětskou duši.

Jedním z konkrétních případů, který byl řešen ve spolupráci s pracovníky pedagogicko-psychologické poradny, byla změna v chování žáka, jehož rodiče se rozvedli. U dotyčného chlapce se evidentně projevovala absence mužské autority v rodině. Maminka, babička, učitelky ve škole ani vychovatelky ve školní družině ji nemohly nahradit. Pracovník poradny, který pravidelně docházel do školy za tímto žákem, tak i svou pouhou přítomností přispěl k úspěšně zvládnuté terapii.

Při práci se žáky s výukovými problémy se velmi úspěšně rozvíjela spolupráce typu „*psychologický výcvik interakcí*“. Vizuální záznamy, které byly pořízeny v rámci vyučování, pak následně rozebírala pracovnice poradny s příslušnou učitelkou.

Stejně záznamy byly promítány i samotným dětem a pracovnice poradny prostřednictvím řízených rozhovorů vedla děti k tomu, aby byly odstraněny nedostatky v jejich práci a chování.

Pořízené záznamy bývaly konzultovány i s rodiči, kteří se tak mohli na vlastní oči přesvědčit o chování, schopnostech, reakcích a problémech svých dětí, aniž by se výuky přímo zúčastnily. Reakce dětí byly spontánní a nemohly být ovlivněny přítomností rodičů. Jejich účast přímo ve výuce se totiž příliš neosvědčovala. V přítomnosti rodičů se děti chovaly naprosto jinak. Mnohé z nich se rády předváděly a některé byly zase rozpačité až zakřiknuté.

Zhlédnutí záznamů bylo velkým přínosem i pro pedagogy. Na těchto záznamech totiž uviděli i to, co při výuce nestačili sledovat a zaznamenat.

2.4 Integrace žáků s různými postiženími

Dítětem, žákem a studentem se speciálními vzdělávacími potřebami je osoba se zdravotním postižením, zdravotním znevýhodněním nebo sociálním znevýhodněním.²²

Žáci se speciálními vzdělávacími potřebami mají právo na vzdělávání, jehož obsah, formy a metody odpovídají jejich vzdělávacím potřebám a možnostem na vytvoření nezbytných podmínek, které toto vzdělávání umožní, a na poradenskou pomoc školy a školského poradenského zařízení.²³

Integrace – integrované vzdělávání – přístupy a způsoby zapojení žáků se zvláštními vzdělávacími potřebami do hlavních proudů vzdělávání a běžných

²² Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), § 16-Vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami.

²³ POLÁKOVÁ, Hana. *Studium pro ředitele škol a školských zařízení*. Praha: Národní institut pro další vzdělávání, 2005, s. 18.

škol. Cílem je poskytnout i žákům s těžkými a trvalými zdravotními postiženími společnou zkušenost s jejich zdravými vrstevníky, a přitom respektovat jejich specifické potřeby.²⁴

Pedagogové školy měli pochopení pro žáky i pro rodiče, u jejichž děti se projevila jakákoli specifická vývojová porucha učení, specifická porucha učení nebo vývojová porucha učení, pro žáky s tělesným či psychickým postižením. Aktivně se podíleli na řešení problémů vzniklých v souvislosti s určitým handicapem jejich dítěte. V podstatě tím naplňovali úlohu sociálního pedagoga, aniž by si to přímo uvědomovali.

Vedení školy i jednotliví pedagogové vycházeli vstříc rodinám, které projevíly zájem o integraci svého, svým způsobem „odlišného“, dítěte do „normální třídy“. Velký význam tato možnost měla pro rodiny, ve kterých bylo dětí více. Oceňovaly nejen vysoce profesionální a individuální přístup pedagogů k dětem a jim samotným, ale i finanční a časovou úsporu.

Je pochopitelné, že příprava učitele na vyučování ve třídách s integrovanými žáky, ať už s asistentkou nebo bez ní, je mnohem náročnější. Práce s integrovanými žáky nikdy nebyla na úkor výchovy a vzdělání ostatním žákům ve třídě.

Stěžejním úkolem vyučujícího pedagoga ve třídě s integrovaným žákem bylo především třídu na příchod takového žáka připravit. Někteří integrovaní žáci měli postižení tělesná, někteří mentální. Podle závažnosti postižení se odlišovali od ostatních žáků. Bylo třeba žákům ve třídě vysvětlit, jak se mají k postiženým chovat, jak s nimi mají jednat, jak je zapojovat do práce ve třídě, jak jim pomáhat, jak je nevyčleňovat z kolektivu, nelitovat je a neposkytovat jim nadbytečnou pomoc a úlevy. Bylo třeba zamezit situacím, ve kterých by mohlo dojít k zesměšňování, přehlížení, opovrhování nebo vysmívání se postiženým dětem.

Zapojení zdravotně postižených, zdravotně znevýhodněných nebo sociálně znevýhodněných žáků do běžných tříd bylo svým způsobem

²⁴ PRŮCHA, Jan. WALTEROVÁ, Eliška, MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník, Nové, rozšířené a aktualizované vydání*. Praha: Portál, 2009, s. 89. ISBN 9788073676476.

obohacením i pro jejich zdravé kamarády. Byla to pro ně nová poznání, stávali se svědky nových, doposud neznámých situací. Bylo třeba, aby si zvykli na zvláštnosti těchto svých spolužáků. V některých případech bylo začlenění jednoduché a rychlé, v některých případech tomu bylo naopak. Učitelé však vždy museli být vzorem a napomáhat navazování a rozvíjení dobrých vztahů ve třídě.

Především však integrace velmi prospívala dětem postiženým či znevýhodněným. Snažily se maximálně zapojovat do veškerého dění ve třídě, vyrovnat se zdravým spolužákům a to je motivovalo ke stále lepším výkonům. V prostředí běžné třídy se právě toto dařilo mnohem lépe než ve třídách plně specializovaných, ve kterých si byly děti hodně podobné a nebylo tedy koho napodobovat a komu se vyrovnat.

Právě v tomto vidím obrovský přínos integrace postiženého či znevýhodněného žáka do běžné třídy.

V následující části uvádím pro přiblížení problematiky konkrétní příklady integrace žáků:

Integrace žáka Filipa – popis konkrétního případu

Žák Filip měl diagnostikovanou dyslexii, dyskalkulii a nízké IQ. Ale byl to klidný, tichý, ukázněný, snaživý chlapec s dobrou péčí rodiny, i když neúplné. Scházel zde otec. Mužskou autoritu suploval dědeček a strýc. S péčí o chlapce účinně pomáhala babička.

Chlapec nezvládal čtení a matematiku v tom smyslu, že zaměňoval číslice a písmena. Když v pololetí první třídy vypočítal jednoduchý příklad typu $1 + 1$ s výsledkem 4, byl to velký úspěch. Učitelka byla spokojena, že zvolil číslici a ne písmeno, byť tvarově podobné.

Po konzultaci s matkou a pracovníci pedagogicko-psychologické poradny byl přeřazen do Základní školy Brno, Sekaninova 1, kde se věnují převážně žákům s lehkým mentálním postižením.

Neuběhly ani dva měsíce a doslova utrápená matka i s pobledlým a smutným dítětem přišla do obřanské školy s prosbou o radu. Chlapec přeřazení do specializované třídy psychicky nezvládl. Nezačlenil se do kolektivu, romské

děti ho šikanovaly, někdy i bily. Ráno, před odchodem do školy zvracel, v noci se pomočoval, byl apatický, utíkal do nemoci.

Třídní učitelka znala dobře matku tohoto chlapce, svoji bývalou žákyni, i celou rodinu. Po poradě s vedením školy i pracovníky pedagogicko-psychologické poradny byl chlapec zařazen zpět do původní třídy.

Přibližně po čtrnácti dnech začaly jeho úzkostné stavy postupně odeznívat. Jen se neustále ujišťoval, že už se „tam“ nevrátí. Dá se říci, že do měsíce to byl zase ten hošík, kterého jsme znali, veselý a snaživý. Třídní učitelka úzce spolupracovala s Pedagogicko-psychologickou poradnou Brno, Čechyňská. Za chlapcem pravidelně přicházel její pracovník, hovořil s ním a zřejmě jako muž velice dobře na chlapce, který postrádal mužskou autoritu, působil.

Díky obětavé práci i profesionálnímu přístupu všech pedagogů, vyučujících v této třídě, dobré a vhodné spolupráci s ostatními žáky ve třídě, kteří mu rádi ve vyučování i mimo vyučování pomáhali, navázal několik úzkých přátelství. Docela dobře se rozvíjela i jeho duševní stránka. Dá se říci, že úspěšně absolvoval pátý ročník a bez větších problémů přešel na druhý stupeň.

Integrace žáka – práce s dvojčaty, z nichž jedno je postižené, popis konkrétních případů

Z dostupných materiálů, získaných informací i vlastních poznatků je zřejmé, že školu v Obřanech absolvovalo poměrně **hodně dvojčat**. Minimálně za zajímavé lze považovat skutečnost, že u mnohých z nich, byl identifikován **nerovnoměrný psychický vývoj**. V praxi se velmi osvědčilo, že tato dvojčata nebyla od sebe rozdělována. To, že zůstala spolu v jedné třídě, jim velice prospívalo a dá se říci, že i proto se rozdíl mezi nimi zmenšovaly.

I tyto příklady lze tedy zařadit do oblasti úspěšné integrace.

Pro názornost uvádím několik konkrétních případů:

Jednovaječná dvojčata, Bára a Sára, jsou dnes již dospělé ženy. Ta „zdravá“ z nich je šťastně vdaná, má zdravé, šikovné, výrazně hudebně nadané děti. Její „postižená“ sestra jí pomáhá s jejich výchovou. V podstatě jí oplácí její oporu a pomoc z doby dětství. Doprovází je do a ze školy, do kroužků i na výuku do umělecké školy. Sestry spolu mají krásný vztah, nikdy se od sebe nevzdálily. Dá se říci, že obě žijí plnohodnotný život a jejich život má smysl.

Jednovaječná dvojčata, Jarek a Marek, dnes rovněž již téměř dospělí lidé. Jeden z nich byl spíše průměrně nadaný, druhý retardovaný. Pocházeli ze sociálně slabé rodiny s větším počtem dětí, ve které vzdělání a výchova rozhodně nebylo na předním místě. Ovšem cigarety, alkohol, noční život a jiné nežádoucí jevy zde své místo pevně měly. Přesto nelze říci, že by rodiče zcela neplnili svoje povinnosti vůči dětem a povinné školní docházce.

K této pozitivní skutečnosti rozhodně přispěl v nemalé míře i fakt, že třídní učitelka těchto chlapců a zároveň ředitelka školy byla uznávaným pedagogem, odborníkem i přirozenou autoritou. Byla místní občankou, velmi dobře znala poměry a osudy rodin, čehož nikdy nezneužila, ale naopak zúročila ku prospěchu samotných žáků. Byla velmi přísná, ale zároveň lidská a spravedlivá. Přístup ve stejném duchu požadovala i u ostatních pedagogů této školy.

Jsem přesvědčena, že právě v tomto případě znalost poměrů v rodině a jejího zázemí, opět individuální přístup, bylo zásadní pro správně zvolenou metodu výchovy a cíle vzdělání. Oba chlapci v současné době studují třetím rokem učební obor malíř-natěrač.

Dvouvaječná dvojčata Marie a Jan. I tyto děti jsou dnes již samy rodiči. Temperamentní, průbojná Marie byla vždy v centru dění třídy. Uměla se o sebe postarat a nic jí nedovedlo zabránit tomu, aby ochránila a o nic neochudila i svého ostýchavějšího bratra. Dá se říci, že je tomu tak dodnes. Mají velmi pěkný sourozenecký vztah.

Dnes téměř čtyřicetiletá, k nerozeznání stejná, **jednovaječná dvojčata Frantík a Pepík**. Pepík trpěl koktavostí, což bylo směšné spolužákům. Chlapci ale byli na sebe tak silně navázáni, že jakýkoliv útok od spolužáků na svého bratra dokázal Frantík bravurně odvrátit, byť pěstičkami. Pedagogové v tomto případě jen přihlíželi, nebylo třeba jejich zásahu.

Dalším důkazem kvalitní sociálně pedagogické práce pedagogů této školy je příběh **dvouvaječných dvojčat, chlapce a děvčete**, již starších rodičů.

Do obřanské školy chodil dříve i jejich starší, zcela zdravý a bezproblémový, bratr.

Chlapec z dvojčat byl průměrně nadaný, jeho sestra byla velmi znatelně retardovaná. Byla u ní diagnostikována kombinace postižení v různě silně intenzitě. Z tohoto důvodu bylo pedagogicko-psychologickou poradnou doporučeno rodičům, aby nastoupila první třídu zvláštní školy. Rodičům nastala poněkud složitá situace. Otec pracoval přes týden mimo město a matka, rovněž zaměstnaná, by těžko časově i fyzicky zvládala doprovod tří dětí do různě vzdálených zařízení. Kromě toho holčičku velmi vyčerpávala i zcela běžná fyzická aktivita, tedy i cestování. Po dlouhém ranním cestování by pro ni i pouhé soustředění ve škole bylo ještě více problematické a vyčerpávající. Holčička byla pevně fixovaná na svého bratra, jejich odloučení by její psychický vývoj ještě zhoršilo, ne-li zcela zastavilo. Proto tedy, po zvážení všech skutečností, rozhodla pedagogická rada o její integraci do třídy se svým bratrem. Následně vedení školy požádalo odbor školství Magistrátu města Brna o povolení této integrace a o přidělení finančních prostředků pro asistentku.

2.5 Péče o nadané žáky

Na rozdíl od žáků se speciálními vzdělávacími potřebami školský zákon nadané děti, žáky a studenty nedefinuje.²⁵

Pedagogický kolektiv školy věnoval stejnou pozornost a péči jak dětem se speciálními vzdělávacími potřebami, tak i dětem nadaným. Rovněž tato péče

²⁵POLÁKOVÁ, Hana. *Studium pro ředitele škol a školských zařízení*. Praha: Národní institut pro další vzdělávání, 2005, s. 21.

totiž vyžadovala náročnou přípravu pedagogů na vyučování, kteří ale nikdy takto vynaložené práce nelitovali ani ji neměřili časem. Odměnou jim bylo, když děti excelovaly při rozličných vědomostních, matematických či jazykových soutěžích a když byly přijímány na víceletá gymnázia.

Individuální práce s těmito žáky neprobíhala pouze ve vyučování. Žáci pracovali např. v kroužcích „logik“ a „zajímavá matematika“. Tady měli vyučující ještě více možností a prostoru rozvíjet jejich logické myšlení a matematické dovednosti.

Kroužek, který se původně jmenoval „příprava na studium“, musel být přejmenován na „doučování“. Jeho náplní bylo připravovat děti k přijímacím zkouškám na víceletá gymnázia. Jiný název tato „partyzánština“ nést nemohla, protože ředitelce školy bylo starostou obce výslovně „doporučeno“, aby žáky ke studiu na víceletých gymnáziích nepřipravovala. Důvodem k takovému nařízení bylo to, aby co nejvíce žáků přešlo na druhý stupeň základní školy v Maloměřicích. Pokud děti přešly na školy v jiných městských částech, přicházela o poměrnou část dotace na žáky jak městská část, tak škola v Maloměřicích.

Přestože ředitelka školy postupovala v souladu s § 17 odst. 1 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve kterém se říká: „Školy a školská zařízení vytvářejí podmínky pro rozvoj nadání dětí, žáků a studentů.“, nedostalo se jí podpory ani pochopení ze strany zřizovatele, ba naopak.

I z tohoto příkladu je zřejmé, jak ekonomická stránka věci a politická vůle převažovala nad pedagogickou, nad zájmem o výchovu a vzdělání místní mládeže.

3. Priority školy

Škola v Obřanech se mohla pochlubit skutečně ojedinělými prioritami. Proto jsem s radostí tuto oblast zařadila i do mé bakalářské práce. V rámci svého dlouholetého působení ve školství jsem se nesetkala se školským zařízením obdobného typu, které by nabízelo či mohlo nabídnout a skutečně poskytnout to, co škola v Obřanech.

V následující kapitole se budu zabývat zájmovou činností a dále pak funkčním zázemím. Právě sem jsem zařadila i školní družinu a stravování. Nadstandardní a účelná byla spolupráce školy s rodičovským sdružením. Rovněž školy v přírodě organizované touto školou byly určitým způsobem výjimečné.

3.1 Zájmová činnost

Zájmovou činnost jako *cílevědomou aktivitu zaměřenou na uspokojování a rozvíjení individuálních potřeb, zájmů a schopností* charakterizuje ve svém díle Jiřina Pávková. Tato definice vychází z definice zájmu, která předpokládá její relativní trvalost, dobrovolně zvolenou činnost a nakonec z charakteristiky zájmového vzdělávání, tak jak je chápáno v České republice.²⁶

Základními principy pedagogického působení ve volném čase jsou dostupnost, nenucenost, přitažlivost, možnost výběru, možnost svobodného rozhodnutí, možnost vlastní iniciativy, neformálnost zájmového vzdělávání.

Hlavním **cílem mimoškolní činnosti** v Obřanech bylo nabídnout dětem v době po vyučování zajímavé volnočasové aktivity a tím nejen účelně vyplňovat jejich volný čas a předcházet tak nežádoucím patologickým jevům, ale i objevovat a rozvíjet jejich talent, nadání a zájmy.

²⁶ PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času*, 3. vyd. Praha: Portál, 2002, s. 96. ISBN 8071787116.

Škola v Obřanech měla i tuto oblast velmi dobře podchycenou a zpracovanou. Pod záštitou školy pracovalo průměrně až šestnáct zájmových kroužků nejrůznějšího zaměření. Jejich nabídka se každoročně i mírně obměňovala dle dostupných vedoucích a zájmu žáků. Bohatá nabídka zájmové činnosti byla maximálně využívána a rodiči velmi kladně hodnocena. Obvyklý počet přihlášených žáků do kroužků se pohyboval kolem čísla dvě stě, protože někteří žáci navštěvovali i více kroužků. Průměrně patnáct žáků školy, tj. cca 10 %, se do zájmové činnosti školy nezapojovalo. Nutno zdůraznit, že zájmová činnost organizovaná školou zde byla zcela zdarma.

Pedagogové školy si uvědomovali „nebezpečí“ hrozící dětem, které ve svém věku ještě neuměly správně nakládat se svým volným časem. Proto neváhali věnovat svůj čas po skončení výuky opět práci s dětmi. O vedení některých kroužků se rozdělili s rodiči.

Děti obřanské školy měly možnost navštěvovat zcela zdarma tyto kroužky:

Sportovní

- Košíková, míčové hry, stolní tenis, gymnastika, florbal, mini fotbal.

Umělecké

- Hra na flétnu, dramatická výchova, výtvarně dramatický kroužek, kroužek umění bavit se, kytarový, výtvarný, latinsko-amerických tanců.

Jazykové

- Stylistický a českého jazyka, zájmová němčina, anglický jazyk.

Logické

- Zajímavá matematika LOGIK, šachový.

Ostatní

- Mineralogický, internetový.

Mnoho let pracoval na škole i kroužek leteckých modelářů a to pod vedením jednoho tatínka, rodiče – zkušeného modeláře. S vyrobenými modely se žáci účastnili mnoha atraktivních soutěží a dosáhli i na pěkná umístění. Zrovna tak tomu bylo i v závodě s balony na teplý vzduch.

S velkými úspěchy pracoval na škole také kroužek pěvecký, pod vedením učitelek. Ty pak s dětmi absolvovaly mnoho veřejných vystoupení při nejrůznějších příležitostech, např. při vítání občánků, setkání s důchodci, školní akademii, na akci „Brněnské vánoce“ na náměstí Svobody. Na co velmi rády vzpomínaly, bylo vystoupení v Bratislavě v rámci akce „Vánoční mosty mezi městy“ a vystoupení v brněnském Boby centru při příležitosti oslav založení města Brna. Právě tady vystupovaly na jednom podiu s Lucií Bílou, Danem Nekonečným a dalšími známými umělci.

Rozsáhlá, různorodá a hojně využívaná nabídka kroužků měla i pozitivní sociální dopad. Bylo zde mnoho nadaných a talentovaných dětí, které měly zájem se učit hře na hudební nástroj, jazykům nebo třeba sportovat, ale jejich rodiče neměli dostatek finančních prostředků na zaplacení školného v umělecké škole či na úhradu za členství ve sportovních oddílech. Proto oceňovali možnost rozvíjet talent svých dětí přímo v budově školy a zdarma, přesto pod odborným vedením.

Kromě výše uvedených kroužků zde aktivně působily i kroužky placené. Mnoho žáků navštěvovalo turistický oddíl Karabina vedený rodiči. Dále zde významně působila jazyková škola ASTRA. Přítomností rodilých mluvčích tak byla ještě více podporována výuka anglického jazyka.

Výše a forma úhrad za tuto činnost byla výhradně záležitostí rodičů a příslušného subjektu.

Kromě pravidelných mimoškolních aktivit se žáci aktivně, podporováni svými pedagogy i rodiči, zapojovali i do mimořádných mimoškolních aktivit. Za všechny musím vzpomenout alespoň na akci zastřešenou Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy. Šťastnou náhodou byla obřanská škola vylosována a žáci se tak mohli zúčastnit ojedinělé, bohužel jednorázové, akce „stavění stonožky z lega s pokusem o nový zápis do knihy rekordů“. Akce se konala o víkendu v Praze na Staroměstském náměstí a vydařila se na tisíce procent. Bylo nádherné počasí, děti natěšené a ukázněné, předchozí rekord byl překonán. Pro mnohé žáky to byla první návštěva Prahy. Ani v tomto případě pedagogové nelitovali svého volného času.

Jak tento stručný výčet ukazuje, pedagogové i rodiče žáků se snažili, aby děti měly široký výběr volnočasových aktivit, při kterých se mohly realizovat a zároveň smysluplně trávit volný čas.

Probuzení zájmu o určitou formu činnosti nebo poznání je v období mladšího školního věku důležité, protože je prokázáno, že ta skupina mládeže, která se v období pubescence až adolescence stává problémovou a ocitne se pod nežádoucím vlivem part drogově, hráčsky či jinak závislých, si zpravidla v mládí žádné zájmy nevytvořila nebo ani vytvořit nemohla. Proto je práce všech, kteří se ve svém volném čase obětavě a bez nároku na odměnu věnují dětem, velmi záslužná a je třeba ji alespoň morálně ocenit.

3.2 Funkční zázemí

Budova školy na ulici Hlaváčova byla téměř objektem historickým. V žádném případě nemohla konkurovat moderním stavbám dnešní doby, naproti tomu tyto novodobé stavby nikdy nemohou dosáhnout na kouzlo a tajemno budov staršího data vzniku.

Škola se nacházela nejen v klidné městské části, ale přímo v klidné ulici. Všechny učebny byly situovány jihovýchodně. Ze západu byla budova obklopena rozlehlou zahradou a hřištěm, ze severu budovou a pozemkem mateřské školy.

Interiér školy byl citlivým způsobem průběžně modernizován a udržován v dobrém stavu. Prostorné chodby umožňovaly dostatečný pohyb žáků o přestávkách a dodržování pitného i stravovacího režimu, který škola zabezpečovala

Všechny ročníky měly své **kmenové třídy** ve druhém podlaží. Byly vybaveny převážně novým nebo renovovaným nábytkem, relaxačními koberci, částečně didaktickou a výpočetní technikou i drobnými pomůckami. Působily velmi esteticky. V bezprostřední blízkosti učeben byly umístěny **šatny**. **Odborná učebna** hudební výchovy se nacházela také ve druhém podlaží, odborná učebna výpočetní techniky s on-line přístupem k internetu měla svoje

místo v přízemí budovy. Obě učebny byly maximálně využívány ku prospěchu žáků a radosti pedagogů.

Ke **sportovnímu využití** sloužila školní tělocvična, hřiště a zahradní rekreační areál, kde se žáci za příznivého počasí také příležitostně učili.

O přestávkách mohli žáci relaxovat mimo jiné i hrou stolního tenisu nebo návštěvou žákovské knihovny.

Pojem **školní družina** v souvislosti s obřanskou školou neznamenal jen „hlídání dětí“. Jednoznačně patřila k prioritám této školy. Její dvě oddělení se nacházela v přízemí budovy a disponovala plně vyhovujícími a motivujícími samostatnými prostory.

Děti čas po vyučování tedy netrávily ve školních třídách, ale využívaly dvě krásné, prostorné, světlé místnosti se samostatnou šatnou a samostatným příslušenstvím v chodbě v přízemí a přímým vstupem na přilehlý zahradní rekreační areál - školní dvůr s pískovištěm, velkým hřištěm, běžeckou dráhou – to vše zasazené do rozlehlé upravené parkové zahrady s okrasnými i ovocnými stromy a keři.

Prostory školní družiny – herny – byly vybaveny vkusným, moderním, barevně laděným nábytkem, který plně splňoval potřeby volnočasových aktivit. V jedné z heren byly umístěny dva počítače, ve druhé klavír. V době nepříznivého počasí mohly děti ŠD využívat i internetovou učebnu nebo tělocvičnu.

Vychovatelky školní družiny tímto povoláním „žily“ a to až tak, že nehleděly na pevně stanovenou dobu provozu školní družiny. Jejich vstřícnosti, bohužel, někteří rodiče téměř pravidelně zneužívali. Bohužel se nejednalo o rodiče, kteří byli pracovně velmi vytíženi. Pobyt po tyto děti byl, byť v prostorách školy, však větším přínosem než pobyt v domácím prostředí. Tato dobrovolná, nadstandardní činnost nebyla samozřejmě hlavní náplní školní družiny.

Děti se mohly ve školní družině vydovářet fyzicky, jen tak relaxovat nebo rozvíjet svoje zájmy. Ale protože byly vychovatelky velmi činnorodé, schopné a tvořivé, vymýšlely pro děti atraktivní činnosti týkající se zhotovování výrobků z nejrůznějších materiálů pomocí nejrozmanitějších technik.

U mnohých z nich tak byly objeveny skryté talenty. Skutečně originálními výrobky radostně zdobily prostory školní družiny, vestibul a chodby školy. Vyvrcholením jejich celoroční práce a největší prezentací nejen těchto výrobků, ale i praktické předvedení jejich výroby, bývalo vánoční a velikonoční setkání žáků škol městské části s místní veřejností. Žáci obřanské školy neměli konkurenci.

Ve vyjmenovávání priorit školy nelze opomenout **školní stravování**. Školní jídelna byla vyhlášena svou „domácí kuchyní“. Ke stravování byli přihlášení téměř všichni žáci, které ani v době nemoci rodiče ze stravování neodhlašovali a pro obědy chodívali, aby je svým dětem v jídlonosičích odnesli domů. Při tvorbě jídelníčku bylo dbáno nejen na „splnění spotřebního koše“ a pestrost, ale byla plněna i přání žáků. Vždy jeden týden v měsíci se podílela na skladbě jídelníčku jedna třída. Tato akce byla velmi oblíbená u žáků i u zaměstnanců.

Nezapomenutelnou akcí školní jídelny ve spolupráci s rodičovským sdružením bylo uspořádání předvánoční slavnostní „vánoční večeře v poledne“ pro všechny žáky školy. Uvařit slavnostní menu pro cca 130 strážníků, žáků, zaměstnanců i zúčastněných rodičů, s přípravou společné slavnostní tabule v tělocvičně školy (jediná místnost velikostně vhodná), nebylo snadné. Jedinou odměnou všem za tuto výjimečnou, časově, fyzicky i personálně náročnou práci, daleko převyšující pracovní náplň, byly rozzářené oči těchto malých strážníků. To, že někteří z nich takovou atmosféru ještě nezažili, není třeba dále rozvíjet.

Kromě obědů připravovaly kuchařky dětem i dopolední svačinky a celodenní pitný režim, spočívající v uvaření a „bezodném“ samoobslužném podávání, v nerezových termosech s kohoutkem, dvou druhů teplého nápoje za směšnou 1,- Kč na žáka a den. Pokud si dobře pamatuji, tak z celkového počtu žáků tato nabídka nezaujala pouze dva.

3.3 Sdružení rodičů a přátel školy

Sdružení rodičů a přátel školy působilo na této škole snad vždy. Jeho činnost byla v některých obdobích spíše sporadická, v některých naopak akční. V období „ředitelování“ poslední ředitelky školy, Mgr. Marie Chrastilové, v letech 1997 – 2004, bylo rodičovského sdružení velmi aktivní. Sestávalo z úžasných rodičů, kteří měli zájem o dění ve škole, sami se osobně účastnili různých školních akcí. Mnoho akcí s dětmi přímo sami plánovali a organizovali zase naopak za pomoci a odborných rad pedagogů. Organizovali také akce „bez dětí“, ale s cílem „dosažení zisku“, a tím získání finančních prostředků pro děti. Mezi takové úspěšné akce patřily určitě plesy a majálesy.

Práce rodičovského sdružení měla velký význam i v sociální oblasti. Skladba rodičů byla rozličná. Aktivně v něm pracovali i rodiče, kteří byli velmi dobře situovaní, jejich děti měly vše. Přesto si dobře uvědomovali, že tomu tak není vždy. Měli pěkný vztah právě i k dětem ze sociálně slabých rodin, záleželo jim na tom, aby i tyto děti mohly pracovat s moderními učebními pomůckami, aby jezdily do škol v přírodě a na školní výlety.

Již tradiční akcí pořádanou ve spolupráci s Rodičovským sdružením bývala, již výše zmíněná, akce konaná poslední den před vánočními prázdninami. Do vánočně vyzdobené tělocvičny školy, které vévodil obrovský, nádherně nazdobený a nasvícený vánoční strom s mnoha dárečky pro každého, pomohli rodiče přenést stolky a židličky. Pod odborným vedením maminky, která pracovala jako provozní v restauraci, byla prostřena bohatá slavnostní tabule se vším, co k tomu patří a co některé děti ještě nikdy neviděly. Nechyběla zlatá (čokoládová) mince pod talířem, jmelí, jablíčka, slavnostní oblečení dětí i personálu, složeného ze zaměstnanců i rodičů. Kuchařky čistě z bezpečnostních důvodů nevařily rybí polévku a smaženého kapra k bramborovému salátu, ale „jen“ polévku kuřecí vývar a smažený kuřecí řízek. Rodičovské sdružení tento slavnostní oběd částečně sponzorovalo, proto mohla být slavnostní tabule obohacena vánočním cukrovím, ovocnými džusy, zmrzlino-ovocným pohárem a jižním ovocem. Po skončení konzumace hlavního chodu nastal čas zpívání

koled a rozdávání dárečků od rodičovského sdružení i dárečků, které si děti rozdávaly vzájemně mezi sebou.

Ještě nějaký čas po vánocích tato akce doznívala, děti na ni mnohokrát vzpomínaly, povídaly si o ní a plánovaly, co ještě příští rok vylepší. Hodně dětí tato akce motivovala. Když potom doma pomáhaly s přípravou vánoční tabule, byly jejich maminky překvapené a potěšené, jak jsou jejich děti šikovné.

Mezi další pravidelné, velmi oblíbené a úspěšné akce rodičovského sdružení ve spolupráci s pedagogy, patřily turnaje ve stolním tenise a perfektně organizované prodloužené víkendové výlety s bohatým kulturním a sportovním programem. V rámci těchto akcí byly navštěvovány muzea, hrady, zámky, aktuální výstavy, přírodní památky nebo zoologické zahrady. Po příjezdu a ubytování byl pro děti vždy připraven kvalitní a zajímavý program. Nikdy nemohly být opomenuty činnosti, které děti velmi „baví“. Hrála se vybíjená, kopaná nebo schovávaná. Při procházkách v lese poznávaly stromy a rostliny nebo identifikovaly stopy zvířat. Oblíbenou činností bylo stavění mechových chaloupek. V podvečer se již těšily na opékání buřtů a zpívání u táboráku. Nikdy nechyběla stezka odvahy.

Na takových akcích děti nejlépe poznaly, že volné dny a chvíle se dají trávit i jinak, než jen bloumáním po ulicích nebo sezením u televize či počítače.

3.4 Školy v přírodě

Obřanská škola velmi úspěšně a pravidelně organizovala pobyty dětí v přírodě. Svým způsobem i zde můžeme hovořit o aplikaci prvků sociální pedagogiky. Promyšleně byly vybírány termíny, lokality i konkrétní zařízení pro pobyt dětí v přírodě a to tak, aby se jich mohl zúčastnit co možná nejvyšší počet žáků a také, aby děti poznaly rozličná přírodní i kulturní místa.

Struktura obyvatelstva v Obřanech je různorodá. Žijí zde rodiny finančně nadstandardně zajištěné i rodiny, které jsou sociálně velmi slabé, a proto nemohou svým dětem dopřát ani tuzemskou rodinnou rekreaci. Pro jejich děti

byly takové pobyty jedinou příležitostí zhlédnout krásy naší vlasti. Mnohé z nich byly poprvé ubytovány v zařízeních hotelového typu či stolovaly v restauracích s obsluhou. Učily se zde správnému stolování a společenskému chování nejen k personálu, ale i vhodnému sociálnímu kontaktu ke svým spolužákům. Bylo pozoruhodné sledovat, jak rychle se vytrácí nadřazenost dětí „bohatých“ nad těmi „chudými“.

Školy v přírodě byly přínosem i pro ty děti, které byly komfortem a nadbytkem až zhýčkány. Docela rády zde přijímaly možnost pomáhat svým méně movitým spolužákům při půjčování sportovního náčiní, her, oblečení nebo mobilních telefonů.

S hlasitým úsměvem vzpomínám, jak jsme jednomu chlapci vynášeli kufr na pokoj ve druhém poschodí. Kufr byl tak velký a těžký, že i dva dospělí lidé s ním zápasili. Po jeho otevření se nám nedostávalo slov. Nejméně polovinu obsahu tvořila „drogerie“ nejznámějších světových značek, a co do množství by stačila několika mužům na několik měsíců.

Vhodným vedením a přístupem i dobrou znalostí žáků se pedagogům velmi dobře dařilo budovat a utužovat třídní kolektivy i mezitřídní vztahy. Z původně docela nepřátelských nebo nerozvinutých vztahů zde vznikala pevná přátelství, která přetrvávala i v běžném prostředí ve škole.

Příčinou problémů byly převážně chyby, které ve výchově dělali rodiče. Mnohdy svým nevhodným chováním či příkladem utvrzovali svoje děti v tom, že jsou právě ony něco víc, než jiné děti. V této souvislosti bylo třeba pracovat na správné výchovné strategii přímo s rodiči. O to byla výchovná práce těžší.

Důkaz o tom, že i děti z dobře situovaných rodin mají srdíčko na dlani, svědčí událost, která se stala přímo mně. Jeden chlapec, který pravidelně trávil s rodiči dovolenou na Kanárských ostrovech, mi spontánně a nezištně při běžném hovoru nabídnul, že až tam poletím já, prozradí mi „zkratku“. Škoda, že této výhodné nabídky nevyužiju. Kanárské ostrovy mě totiž nelákají ☺

4. Ekonomická část

V následující části se budu zabývat ekonomickou stránkou v oblasti školství, typy organizací a jejich financováním, tedy zdroji krytí věcných a osobních nákladů nutných k zajištění provozu každého školského zařízení. Rovněž uvedu legislativní rámec pro výkon subjektu.

Školství nebylo založeno na výtěžné činnosti. Z ekonomického hlediska posuzujeme školy a vzdělávání jako významné odvětví veřejného sektoru, které produkuje převážně **veřejné statky** a rozhodujícím způsobem tak přispívá ke **kultivaci lidského potenciálu**.²⁷

*Pojmem statky se označují předměty, které slouží k uspokojování lidských potřeb. Veřejné statky jsou takové služby, které jsou např. více či méně užitečné celé společnosti.*²⁸

Školství a jeho koncepce je součástí vzdělávací politiky každého státu. Každý stát věnuje pozornost stavu svého školství, neboť úroveň jednotlivých typů škol má následný vliv na hospodářský, kulturní a sociální rozvoj příslušné země.²⁹

Pokud se vrátím do období „novodobé historie“, tedy do období před rokem 1990, lze říci, že ve školství byla nastavena jasná, spíše striktní pravidla. Na všech školách obdobného typu se učilo ze stejných učebnic, k dispozici byly stejné učební pomůcky, stejné učební osnovy. Nikdo se netrápil tím, z jakých prostředků a jakým způsobem je zajištěno financování provozu školského zařízení nebo zaměstnanců.

Zásadní zlom v oblasti vzdělávání nastal změnou politického a ekonomického systému v Československu po roce 1989. Byl přijat nový zákon

²⁷ PEKOVÁ, J., PILNÝ, J., JETMAR, M.: *Veřejná správa a finance veřejného sektoru*. 3. akt. a rozš. vydání. Praha: ASPI, 2008, s. 304. ISBN 978-80-7357-351-5.

²⁸ PEKOVÁ, J., PILNÝ, J., JETMAR, M.: *Veřejná správa a finance veřejného sektoru*. 3. akt. a rozš. vydání. Praha: ASPI, 2008, s. 49, 51. ISBN 978-80-7357-351-5.

²⁹ PEKOVÁ, J., PILNÝ, J., JETMAR, M.: *Veřejná správa a finance veřejného sektoru*. 3. akt. a rozš. vydání. Praha: ASPI, 2008, s. 305-306. ISBN 978-80-7357-351-5.

o státní správě a samosprávě ve školství. Tím došlo k velké změně nejen v celém systému řízení školství.

Vznik městské části Brno-Maloměřice a Obřany se pojí s datem 24. listopad 1990, které je významným mezníkem i pro samotnou školu v Obřanech.

Od tohoto data, již samostatná městská část Brno-Maloměřice a Obřany – **rozpočtová organizace**, mj. hospodařila zcela samostatně se svým rozpočtem, se svým majetkem, vystupovala svým jménem, vykonávala samostatnou a přenesenou působnost v souladu s platnou legislativou.

Součástí rozpočtu městské části byly i očekávané příjmy a plánované výdaje školských zařízení, které se nacházely v jejím katastrálním území.

V této souvislosti hovoříme o školských zařízeních – mateřských a základních školách jako o **zálohových organizacích**.

4.1 Zálohová organizace

Rozpočtová organizace, v našem případě městská část, měla ve svém rozpočtu obsaženy veškeré příjmy a výdaje zálohové organizace, tedy školy. Část těchto peněžních prostředků byly škole poskytovány ve formě provozní zálohy na úhradu jejich drobných rozpočtovaných výdajů.

Zálohová organizace neměla právní subjektivitu a nebyla proto ani samostatnou účetní jednotkou.

Orgán, který rozhodl o zřízení zálohové organizace, písemně určil osoby, které odpovídaly za hospodaření, vedení pokladní služby a vedení peněžního deníku, tedy jednoduchého účetnictví na svěřeném úseku. V našem případě to byla ředitelka za školu a vedoucí školní jídelny za jídelnu. Rozpočtová organizace rovněž zřídila pro zálohovou organizaci u bankovního ústavu běžný účet, na který byla poukazována provozní záloha zpravidla na jednoměsíční potřebu tzv. drobných vydání. Škola vždy po skončení měsíce předložila městské části vyúčtování drobné zálohy formou jednoduchého účetnictví zpracovaného do peněžního deníku.

Období, kdy byly školské organizace zálohovými organizacemi a jejich provozní výdaje byly zahrnuty přímo do rozpočtu příslušné městské části a výdaje na platy pedagogických i nepedagogických pracovníků, na vzdělávání a na učební pomůcky a školní potřeby do rozpočtu školského úřadu, hodnotím z hlediska ekonomického jednoznačně jako nejefektivnější.

O výdajích týkajících se provozu školy rozhodovala městská část a o příjmech a výdajích provozního charakteru také v rámci svého rozpočtu sama účtovala.

Ministerstvo školství, prostřednictvím školského úřadu, hradilo výdaje na platy, vzdělávání pedagogů, učební pomůcky a školní potřeby. Školský úřad rozpočtoval, na základě stanovených normativů a statistických výkazů, konkrétní finanční částky pro konkrétní zařízení. O těchto prostředcích také sám účtoval.

Ředitel školy se mohl plně věnovat pedagogické práci.

4.2 Příspěvková organizace

V souladu s platnou legislativou rozhodlo zastupitelstvo městské části Brno-Maloměřice a Obřany o udělení právní subjektivity oběma základním školám ve svém obvodu. **Základní škola v Brně-Obřanech na Hlaváčově ulici** se tak stala **k 1. 1. 1994 příspěvkovou organizací.**

Příspěvková organizace je jednou z forem veřejného ústavu, právnickou osobou veřejného práva zřízenou k plnění úkolů **ve veřejném zájmu.**

Příspěvkové organizace nejsou zřízeny za účelem podnikání a dosažení zisku, nelze tedy očekávat, že budou schopny samostatně hospodařit bez finančních dotací a příspěvků, případně darů.

Prioritou ředitele školy byly jeho manažerské schopnosti a s tím spojená schopnost získat dostatek finančních prostředků pro výkon subjektu.

Legislativa potřebná pro výkon subjektu

- Ústavní zákon č. 23/1991 Sb., kterým se uvozuje Listina základních práv a svobod;
- Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky
- Sdělení FMZV č. 104/1991 Sb., o Úmluvě a právech dítěte
- Usnesení Předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součástí ústavního pořádku;
- Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (dále jen školský zákon);
- Zákon č. 562/2004 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím školského zákona;
- Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů;
- Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních;
- Zákon č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů;
- Zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví;
- Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích;
- Zákon č. 129/2000 Sb., o krajích;
- Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce;
- Dále nařízení a prováděcí předpisy, tj. vyhlášky;

V souladu s platnou legislativou vydal zřizovatel vnitřní pokyn „Nastavení pravidel hospodaření příspěvkových organizací“, ve které blíže specifikoval finanční a majetkové vztahy mezi s příspěvkovou organizací.

Financování

Převážná část školství v ČR je dofinancována z některého druhu veřejného rozpočtu, tj. z rozpočtu státního, krajského nebo municipálního, protože školní vzdělání je pokládáno převážně za **veřejný statek**.

Kvalita vzdělávacího procesu v různých školních zařízeních je kromě jiného závislá na dostatku **finančních** a jiných prostředků, které má příslušný provozovatel školního zařízení v určitou dobu a v určitém místě k dispozici.

Každý stát zpravidla garantuje každému svému občanovi **bezplatné základní vzdělání**.

Financování školství představuje ty finanční prostředky, které jsou na základě schváleného státního rozpočtu přiděleny kapitole 333 – resort Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy.

Druhým základním zdrojem finančních prostředků pro školství jsou příspěvky obcí a měst (=zřizovatelů) na krytí provozních výdajů. Obce tyto prostředky získávají jako účelovou neinvestiční dotaci ze státního rozpočtu rozdělovanou prostřednictvím odboru školství Krajského úřadu. Tyto prostředky však zdaleka nedostačují a obce musí na financování svých příspěvkových organizací vyčleňovat další prostředky ze svých rozpočtů (cca čtyřikrát tolik).³⁰

Hlavní zdroje příjmů školy v Obřanech

- **Ze státního rozpočtu** prostřednictvím školského úřadu, později odboru školství Magistrátu města Brna – platy zaměstnanců, zákonné odvody, příp. ostatní osobní náklady, vzdělávání, učební pomůcky a školní potřeby
- **Z rozpočtu zřizovatele** byly hrazeny provozní výdaje školy

Vzhledem ke svým kvalitám získávala škola v Obřanech i mnoho **sponzorských darů**, peněžních i nepeněžních. Tyto finanční prostředky a věcné dary byly využívány výhradně ve prospěch žáků, což bylo zřejmé mj. z účetnictví školy a výročních zpráv školy.

³⁰ PEKOVÁ, J., PILNÝ, J., JETMAR, M.: *Veřejná správa a finance veřejného sektoru*. 3. akt. a rozš. vydání. Praha: ASPI, 2008, s. 307-308. ISBN 978-80-7357-351-5.

4.3 Nutná optimalizace

Se vznikem právní subjektivity byly **navýšeny provozní výdaje** zřizovatele – bylo třeba vybavit školu počítačem pro provozní účely, zakoupit potřebné programové vybavení, zajistit předepsaná školení. Rovněž bylo třeba nově vzniklou agendu personálně zajistit.

Dalším významným problémem bylo, že zřizovatel měl metodicky vést příspěvkovou organizaci, provádět kontrolu jejího hospodaření, ale sám měl jen minimální zkušenosti s účetnictvím těchto organizací i s vedením agendy, která k právní subjektivitě náležela. Ani sama městská část v té době ještě neměla zcela ucelený a vypracovaný systém vlastního hospodaření.

V souvislosti s příspěvkovou organizací nemohu opomenout a naopak **velmi ocenit propracovanou a systematickou metodickou pomoc a spolupráci se školským úřadem** v záležitostech pedagogických a v oblasti školního stravování.

Jsem přesvědčena o tom, že pokud by kompetentní lidé domysleli důsledky přidělování právní subjektivity, zejména malým školským organizacím – mateřským školám a základním školám, nikdy by k takovému počínu nemohli dospět. Tato organizačně a finančně náročná zkouška se v praxi neosvědčila. S odstupem času a na základě získaných zkušeností se domnívám, že přidělování právní subjektivity minimálně „malým“ zařízením nebylo rozhodně nejšťastnější variantou zásahu do systému školství. I proto plně chápu **řešení v podobě optimalizace školství** i v případě obřanské školy. Ale to, jakou formou se k této, pro dotčené, smutné záležitosti postavil zřizovatel, resp. starosta, co tomu předcházelo a následovalo, se mně i po tolika letech jeví jako zlý sen, jako něco neuvěřitelného.

Škola v Obřanech, jako samostatná organizace, byla dobře fungujícím a vyhledávaným zařízením díky svým ojedinělým prioritám. Přesto měla **dvě nevýhody**. Byla školou neúplnou a nezískala si sympatie starosty městské části.

S troškou nadsázky bych věřila i tomu, že sám starosta navrhl na Odboru školství Magistrátu města Brna obřanskou školu jako průkopníka v akci **optimalizace školství**.

Jak rychle, bez domyšlení dopadů, škola získala právní subjektivitu, tak rychle, opět bez domyšlení dopadů, zanikla. Nikdo z kompetentních osob neuvážil prvořadý cíl školství, jeho poslání, zájem o dítě, o žáka, snahu o maximální rozvoj osobnosti. Nikdo hmatatelné úspěchy školy i žáků. Domnívám se, že toto vše muselo ustoupit ekonomické stránce věci a často i vrtkavým projevům tzv. politické vůle nebo dokonce nezájmu, podloženému neznalostí problematiky ze strany lidí s rozhodovací pravomocí.

Je pochopitelné, že někdy je nutné řešit i záležitosti nepopulární, pro někoho citlivé. Ale proč takové záležitosti nelze řešit minimálně s citem?

Neuvěřitelným zážitkem bylo setkání pedagogů a ostatních zaměstnanců školy se starostou městské části na téma „**co a jak dál**“. Starosta se na dlouho dopředu naplánovanou schůzku dostavil naprosto nepřípraven a když v rámci diskuze vyplynulo, že nechápe rozdíl mezi „školou pod jednou střechou a pod jedním ředitelstvím“, tak již skutečně nebylo dále co řešit.

Zastupitelstvo Městské části Brno-Maloměřice a Obřany na svém zasedání dne 14. dubna 2004 rozhodlo o **sloučení** Základní školy Brno, Hlaváčova 6 se Základní školou Brno, Hamry 12 **k 1. 9. 2004**.

Co říci na závěr této kapitoly. Školství v Obřanech mělo svůj začátek, více či méně zajímavý a významný průběh, ale dnes má, bohužel, i svůj konec.

Praktická část

5. Řízené rozhovory

Pro naplnění praktické části jsem zvolila formu rozhovoru. Domnívám se, že tato forma je nejlépe vyhovující vzhledem k tématu. Oslovila jsem přibližně dvacet občanů, o kterých vím, že se o problematiku školství zajímají nebo je určitým způsobem mohla situace kolem zrušení školy v Obřanech zasáhnout.

K plánovaným rozhovorům jsem si připravila následující otázky:

1. *Jste absolventem (absolventkou) základní školy v Obřanech?*
2. *Máte osobní zkušenost s tímto zařízením z posledních 10 let jeho existence?*
3. *V roce 2004 došlo ke sloučení samostatných základních škol v městské části Maloměřice a Obřany pod jedno ředitelství v Maloměřicích a po uplynutí pouze jednoho školního roku po sloučení bylo zcela upuštěno od výuky dětí v budově obřanské školy. Máte s tímto sloučením vlastní zkušenost?*
4. *Změnila tato událost chod vaší domácnosti, ať již z hlediska finančního, organizačního či časového?*
5. *Domníváte se, že sloučení obou škol ovlivnilo pozitivně či negativně sociálně-komunikativní klima ve třídách?*
6. *Jaký je váš osobní názor na rozhodnutí sloučit tyto dvě školy do jedné?*

Někteří oslovení odpovídali velmi stručně až stísněně, jakoby měli obavy z publicity. Jiní se naopak k této problematice rozprávěli tak obsírně, že nebylo možné nebo vhodné provést doslovný přepis takových rozhovorů.

První dotázaná:

1. Jste absolventkou základní školy v Obřanech?

„Ano, jsem. Já a moje starší sestra a mladší bráška.“

2. Máte osobní zkušenost s tímto zařízením z posledních 10 let jeho existence?

„Já osobně už ne, ale naše rodina ano. Žiji společně s rodiči a v té době ještě chodil do obřanské školy náš Honza.“

3. V roce 2004 došlo ke sloučení samostatných základních škol v městské části Maloměřice a Obřany pod jedno ředitelství v Maloměřicích a po uplynutí pouze jednoho školního roku po sloučení bylo zcela upuštěno od výuky dětí v budově obřanské školy. Máte s tímto sloučením vlastní zkušenost?

„Se sloučením a zrušením školy nemám zkušenost, protože Honza stejně jako Jana šli na víceleté gymnázium. Takže na Hamry nechodili. Já kdys ano a těžko jsem si tam zvykala. Obřaňáky tam neměli moc rádi. Kdo byl z Obřan, byl vetřelec.“

4. Změnila tato událost chod vaší domácnosti, ať již z hlediska finančního, organizačního či časového?

„Nezměnila, ale určitě změnil. Mám syna předškoláčka a letos půjdeme k zápisu. Brouzdám po internetu a hledám, kam ho zapsat. Na Hamry ne. Slyšela jsem, že tam taky frčí drogy a šikana a jsou tam namyšlené učitelky. Když už ho musím někam vodit, tak si aspoň vyberu podle nabídky. Do obřanské školy by to měl 100 metrů a ani by nemusel přes silnici, škoda. Zánik školy v Obřanech nám určitě ovlivní časový režim celé rodiny. Budeme muset dřív vstávat a zbytečně utrácet za dopravu a to nemluvím o časových ztrátách. Taky když se dívám na internet, tak zjišťuji, že různé školy mají různě zajímavé nabídky na kroužky, ale většinou za peníze. Tady v Obřanech se neplatilo a bylo jich tolik, nechápu to. I na Hamrech se za kroužky platí, takže zřizovatelem to asi není. Ale tomuto moc nerozumím.“

5. Domníváte se, že sloučení obou škol ovlivnilo pozitivně či negativně sociálně-komunikativní klima ve třídách?

„Tady bych se vrátila k tomu, co jsem nakousla asi už před chvilkou. Já sama si myslím, ale také vím také od známých, že se tam dodnes nic ve vztazích „čučkaři – fazuláci“ (pozn. čučkaři – občané Maloměřic, fazuláci – občané Obřan) nezměnilo. Jsme sice jedna městská část, ale asi je v tom nějaké historické zatížení. Čučkaři nad námi ohrnují nos a učitelky tomu docela podléhají. Vždycky prostě měly raději ty, co už znaly pět let, než ty, co právě přišly. Jsou tam pořád cizí.“

6. Jaký je váš osobní názor na rozhodnutí sloučit tyto dvě školy do jedné?

„No....., byla to hovadina.“

Druhá dotázaná:

1. Jste absolventkou základní školy v Obřanech?

„Ano. Patříčně hrdou. A chodili sem také obě moje dcery a jedna sestra a bratr.“

2. Máte osobní zkušenost s tímto zařízením z posledních 10 let jeho existence?

„Mám. V té době sem chodily právě moje dcery a posledních šest let před zrušením jsem tam pracovala jako kuchařka. A tak jsem taky zažila to, že nám kuchyni, kde jsme vařili, předělali na výdejnu a myslím, že dobrá pověst domácí kuchyně byla fuč a já jsem musela jen vydávat to, co mně poslali a dohadovat se, že toho zase bylo málo nebo na co se zapomnělo úplně. A prý to stálo dva miliony nebo aspoň tak se to říkalo. Ale to bych snad aji pochopila, že se zrušila vývařovna, ale proč se vrazilo tolik peněz do výdejny na jeden rok, to nechápu. Pan starosta měl asi nějaký důvod, že?“

3. V roce 2004 došlo ke sloučení samostatných základních škol v městské části Maloměřice a Obřany pod jedno ředitelství v Maloměřicích a po uplynutí pouze jednoho školního roku po sloučení bylo zcela upuštěno od výuky dětí v budově obřanské školy. Máte s tímto sloučením vlastní zkušenost?

„Ano. A to přímo osobní, že jsem přišla o práci. Takže to víte, že mně to není jedno ani teď. Školu měli nechat, bylo to tady pro děcka bezvadný, velká zahrada, krásná družina, učitelky děcka dobře znaly a nic jim neuteklo. Bylo tady plno kroužků, soutěží, školy v přírodě. A teď jsem si ještě vzpomněla na rodičovské sdružení, jak vymysleli, že uděláme děčkám slavnostní vánoční oběd a tak jsme chystali oběd v tělocvičně. To víte, že to bylo plno práce navíc a moc se nám to nelíbilo, ale nakonec to byl nezapomenutelný zážitek. Víte, některý děcka to třeba doma ani nezažily. A je to pryč. Myslím, že nic takového jinde není.“

4. Změnila tato událost chod vaší domácnosti, ať již z hlediska finančního, organizačního či časového?

„Ano, hodně. Jak už jsem říkala, přišla jsem o práci a to tedy není nic příjemného. Teď samozřejmě taky pracuju, ale to víte školství, dva měsíce prázdnin, to jinde není ☺ Mých holek se toto sloučení přímo nedotklo. Byly

zrovna ve věku, kdy starší přecházela na gympl a mladší právě v tom roce šla do šesté třídy. Na Hamry jsem ji dát nechtěla, a když už musela stejně dojíždět, tak jsem vybrala školu, která měla dobrou pověst.“

5. Domníváte se, že sloučení obou škol ovlivnilo pozitivně či negativně sociálně-komunikativní klima ve třídách?

„Rozhodně. Myslím, že se rivalita ve třídách přesunula ze třídy šesté do první. Záleží, jak to učitelky zvládnou a jestli budou nebo nebudou dělat rozdíly. No, možná, než děcka dojdou právě do té šesté třídy, tak už budou kamarádi. Myslím, že je to pořád stejné, jak to bylo za nás. My jsme se vždycky nejvíc „legálně“ pomlátili v tělocvičně při vybišce. Těhlák totiž měli kluci a holky z obou tříd společný. Ale Obřaňáci - fazuláci tam byli vždycky považováni za póvl.“

6. Jaký je váš osobní názor na rozhodnutí sloučit tyto dvě školy do jedné?

„Asi to byla blbost, když to beru z pohledu a pohodlí rodičů a děcek. Těm skutečným důvodům moc nerozumím. Starostovi se od té doby říká funebrál obřanského školství.“

Třetí dotázaná:

1. Jste absolventkou základní školy v Obřanech?

„Bohužel ne. Přistěhovali jsme se do Obřan až jsem chodila na střední.“

2. Máte osobní zkušenost s tímto zařízením z posledních 10 let jeho existence?

„Ano. Pracovala jsem zde s malou přestávkou asi deset roků. Nejdříve jako vychovatelka ve školní družině, rok jsem učila a potom až do jejího zániku jako vedoucí vychovatelka ve školní družině. Jen na jeden rok jsem školu opustila a odešla za vidinou lepšího výdělků. Moc peněz ve školství asi nikdy nebylo. Práce s dětmi a obřanský pedagogický kolektiv mi tak moc scházel, že jsem jen čekala, až se uvolní místo a strašně ráda jsem se vrátila. Naštěstí se to docela brzy podařilo. Takže jsem také byla jedna z těch, kteří nešťastně přihlíželi likvidaci této úžasné školy. A já osobně jsem se sloučit nenechala. Raději jsem otěhotněla a odešla na mateřskou dovolenou. Na Hamry jsem jako vchoška přejít nechtěla.“

3. V roce 2004 došlo ke sloučení samostatných základních škol v městské části Maloměřice a Obřany pod jedno ředitelství v Maloměřicích a po uplynutí pouze jednoho školního roku po sloučení bylo zcela upuštěno od výuky dětí v budově obřanské školy. Máte s tímto sloučením vlastní zkušenost?

„Ano. První a poslední školní rok po sloučení byl ještě provoz i v budově v Obřanech. Ale nebylo to moc příjemné období, už se s námi nějak nepočítalo, bylo to cítit z atmosféry. Porady na Hamrech bývaly deprimující. Najednou nebyly na nic peníze ani na drobnosti do výuky. To se nikdy před tím nestalo, nemohli jsme tomu uvěřit. Ještě, že jsem měla nějaký našetřený materiál a mnoho svých pomůcek. Ani se mi na to nechce už moc vzpomínat. Jinak už jsem k tomu řekla asi i v předchozí otázce.“

4. Změnila tato událost chod vaší domácnosti, ať již z hlediska finančního, organizačního či časového?

„Úplně se mi změnil celý život Škoda, že nemůžu zapsat moji Karolínu do první třídy do obřanské školy. Dnes, když jsem poznala jiná školská zařízení, mám srovnání a vím, o co bylo moje dítě připraveno tímto nesmyslným zrušením

školičky v Obřanech. Odstěhovali jsme se z Obřan. Všechno co zde fungovalo, se ruší.“

5. *Domníváte se, že sloučení obou škol ovlivnilo pozitivně či negativně sociálně-komunikativní klima ve třídách?*

„Toto opravdu nemohu posoudit. Jde to už mimo mne. A protože zde nebydlím, nepotkávám ani své bývalé žáčky, takže se to ani nemohu dozvědět.“

6. *Jaký je váš osobní názor na rozhodnutí sloučit tyto dvě školy do jedné?*

„Domnívám se, že byl v pozadí této akce nějaký vyšší zájem. Myslím, že v té době ještě nějaké finance byly a nebylo nutné tak direktivně a neprofesionálně ukončit školství v Obřanech. Kdyby přeci nebyly peníze, tak by se neinvestovaly miliony na jeden rok provozu školy. Je to zvláštní. Za všechno může starosta. Co můžete chtít, aby autoklempíř věděl o školství“

Čtvrtá dotázaná:

1. Jste absolventkou základní školy v Obřanech?

„Já ani můj manžel absolventy této školy nejsme, ale můj syn měl to štěstí tuto školu navštěvovat a prožít tam krásná léta mladšího školního věku. Sledujete, jak to umím definovat? Starší školní věk už pro něho nebyl tak radostný. Ani co se týká pedagogů, scházela mu jeho paní učitelka a trenér, který mého sportovně založeného syna motivoval při vedení sportovních kroužků až tak, že studoval na střední sportovní škole a nyní už je v prvním ročníku na fakultě tělovýchovy. Za to já i on vdčíme obřanské škole. Já mám srovnání. Velmi dobře si pamatuji, jaká byla škola, kterou jsem navštěvovala já. Ta Davidova byla nesrovnatelně lepší, někdy jsem mu i záviděla. Jen těch akcí co měli.“

2. Máte osobní zkušenost s tímto zařízením z posledních 10 let jeho existence?

„Ano a jen kladné. Škoda, že to dopadlo tak, jak to dopadlo.“

3. V roce 2004 došlo ke sloučení samostatných základních škol v městské části Maloměřice a Obřany pod jedno ředitelství v Maloměřicích a po uplynutí pouze jednoho školního roku po sloučení bylo zcela upuštěno od výuky dětí v budově obřanské školy. Máte s tímto sloučením vlastní zkušenost?

„Já jsem tak ukecaná, že jsem na to odpověděla hned na začátku, že ano?“

4. Změnila tato událost chod vaší domácnosti, at' již z hlediska finančního, organizačního či časového?

„Ano, musela jsem připravovat svačiny a vařit čaj do lahve. Kde že pitný režim byl. Takže každé ráno dříve vstávat. A večer čistit a sušit tašku, protože tam vždycky po svačině zůstaly nějaké stopy. Do Obřan chodil sám, do Maloměřic jsme ho museli vozit, takže jsem si musela posunout pracovní dobu a o to později jsem chodila z práce. Takže ano ovlivnilo, velmi. Negativně.“

5. Domníváte se, že sloučení obou škol ovlivnilo pozitivně či negativně sociálně-komunikativní klima ve třídách?

„Rozhodně ano. Z maloměřické školy David nechodil tak spokojený a do školy tak rád jako do Obřan. Dost dlouho trvalo, než si zvykl na nový kolektiv

a na jiný, mnohem chladnější vztah pedagogů k žákům. Zažil i šikanu. Tu ale můj manžel v samém počátku uťal. Raději neřeknu jak, ale pomohlo to. Tedy ovlivnilo hodně negativně.“

6. Jaký je váš osobní názor na rozhodnutí sloučit tyto dvě školy do jedné?

„Můj názor je takový, že sloučení obřanské školy s maloměřickou nebylo dobré. Žádný osobní přístup ani vstřícnost spíše nezájem a neochota, naprostá anonymita. Syna jsme po necelých dvou letech na vlastní žádost přeřadili raději na školu se sportovním zaměřením. Se školou v Obřanech jsme měli jen dobré zkušenosti. Pevné vedení a dobře organizovaný chod školy za tehdejší paní ředitelky by mohl být učebnicovým příkladem.“

Pátý dotázaný (manželé):

1. Jste absolventy základní školy v Obřanech?

„Absolventy školy v Obřanech jsou naše dvě starší děti. A dlužno dodat velmi spokojenými absolventy. Na této škole prožily šťastná léta a my rodiče klidnou a bezstarostnou dobu. Bylo zde o naše děti skvěle postaráno nejen po stránce vzdělávací a výchovné, ale také té obyčejné, lidské. Pedagogové na této škole uměli správně vyznat individuální přednosti a talent a toto patřičně rozvinout. Byla to opravdu škola rodinného typu s maximálně individuálním přístupem. Velmi nám také vyhovovalo materiálně-technické zabezpečení a služby v oblasti stravování - svačinky a celodenní pitný režim za 1,-- Kč na den, tomu by nikdo dnes už neuvěřil. Sám jsem pedagog, ředitel a proto toto mohu posoudit a také řádně ocenit. Toto ani na své škole nejsem schopen nabídnout.“

2. Máte osobní zkušenost s tímto zařízením z posledních 10 let jeho existence?

„Ano, velké. Jak jsme uvedli výše, obě naše děti vzpomínají na množství kroužků a učitelky, které je měly rády, což bylo vzájemné. Na báječné jídlo, svačiny a pitný režim. S tím se dále už nikde nesetkaly.“

3. V r. 2004 došlo ke sloučení samostatných základních škol v městské části Maloměřice a Obřany pod jedno ředitelství v Maloměřicích a po uplynutí pouze jednoho školního roku po sloučení bylo zcela upuštěno od výuky dětí v budově obřanské školy. Máte s tímto sloučením vlastní zkušenost?

„Se sloučením a zrušením žádnou zkušenost nemáme, protože díky skvělé přípravě a talentu našich dětí, mohly obě přejít na víceletá gymnázia a to bylo ještě dříve, než sloučení nastalo. Ale přesto se nás vlastně zrušení školy dotkne. Letos půjde do školy náš Filípek. Kdyby existovala obřanská škola, bez sebemenšího zaváhání bychom ho tam zapsali. Bohužel. Nastanou tedy zřejmě starosti. Do Maloměřic k zápisu nepůjdeme. Škola nemá příliš dobré reference. Budeme tedy hledat jinou školu, takovou, která nám nabídne zajímavé, námi preferované nadstandardy. Ale takové, které poskytovala škola v Obřanech, pravděpodobně neobjevíme nikde. Máme velký vztek na ty, kteří zánik tak skvělé školy připustili.“

4. Změnila tato událost chod vaší domácnosti, ať již z hlediska finančního, organizačního či časového?

„Ano, Filípka budeme vozit vzdáleně od domova, což bude finančně, organizačně i časově náročnější. Bude to na draka.“

5. Domníváte se, že sloučení obou škol ovlivnilo pozitivně či negativně sociálně-komunikativní klima ve třídách?

„To nemohu posoudit.“

6. Jaký je váš osobní názor na rozhodnutí sloučit tyto dvě školy do jedné?

„Největší hloupost, pod kterou se starosta podepsal. I ministerstvo tuto školu uznávalo, on ne. Zkomplikoval život mnoha rodinám v Obřanech. Nerozumí problematice školství, v podstatě nám není známo, čemu rozumí.“

Šestá dotázaná:

1. Jste absolventkou základní školy v Obřanech?

„Ano. A jsem na to hrdá, že právě do této školy. Také sem chodili moji sourozenci, naši kluci a děcka mých sourozenců. Dokonce i moji rodiče a prarodiče i teta a strýc. Vždycky byli všichni s touto školou spokojeni a chodili sem rádi. I když jsme bývali po škole, dostávali jsme úkoly na víc a třeba i facku. Vše se řešilo okamžitě. A učitel měl respekt, děcka ho milovaly, byla to osobnost. Dříve to prostě bylo tak, že se chodilo do školy, tam, kde se bydlelo a bylo to tak správně. Dnes si školy děcka přetahují a nabízejí něco, co možná ve skutečnosti ani není pravda nebo to, co snese papír, a rodiče potom děti vozí na druhý konec, myslí si, jak udělali dobře, jak je to tam perfektní, ale to jen proto, že to tam neznají. Takže o takovém prostředí nic neví a nikdo přeci nebude ukazovat na svoje nedostatky. Ve finále tím rodiče ubližují právě svým vlastním dětem. Vozí je do vzdáleného, neznámého prostředí, takže se musí ráno dříve vstávat. A v místě, kde bydlí, si těžko hledají kamarády, těžko se začleňují do kolektivu dětí, které spolu chodí do místní školy. Tento veřejný obchod s dětmi se neměl dopustit. Trpí tím zase jen ty děti.“

2. Máte osobní zkušenost s tímto zařízením z posledních 10-ti let jeho existence?

„V posledních deseti letech, vlastně v těch prvních asi čtyřech z těch deseti, jsem měla osobní zkušenost, protože pracuji v mateřské škole, která s touto základní školou přímo sousedí. Tuto školu jsem navštěvovala při výkonu mojí práce, protože nejméně jedenkrát týdně jsem doprovázela děti mateřské školy s učitelkami jako pomoc při obsluze dětí. Naše mateřská škola totiž v rámci úzké spolupráce využívala tělocvičnu základní školy.“

3. V roce 2004 došlo ke sloučení samostatných základních škol v městské části Maloměřice a Obřany pod jedno ředitelství v Maloměřicích a po uplynutí pouze jednoho školního roku po sloučení bylo zcela upuštěno od výuky dětí v budově obřanské školy. Máte s tímto sloučením vlastní zkušenost?

„Po sloučení jsou nejen moje zkušenosti špatné. Ani ne tak z důvodu osobních či rodinných, ale hlavně těch pracovních. Hned po sloučení spolupráce vážla a během roku zanikla úplně. A to bylo líto nejen mně, protože mám k této škole

citový vztah, ale i našim učitelkám a rodičům dětí, které odtud přecházely do Základní školy Hlaváčova, téměř jako domů. Potom musely na Hamry, kde už nevládla taková domácí pohoda a tak mnoho našich dětí nastoupilo do jiných škol po celém městě Brně. Rodiče říkají, že když už musí děti někam dopravovat, tak si rovnou vyberou školu, která nabízí rozšířenou výuku jazyků, matematiky, hudebky nebo školu se sportovním zaměřením. Já na to mám trošku jiný názor, jak už jsem říkala před chvílkou. Prostě dění kolem sloučení jsem sledovala a byla ve středu tohoto dění díky mému zaměstnání. Dodnes o tom diskutujeme s rodiči, kteří vodí děti do školky. Většinu z nich dobře znám, protože jsou to spolužáci našich kluků a babičky zase moje spolužačky, kamarádky nebo sousedky.“

4. Změnila tato událost chod vaší domácnosti, ať již z hlediska finančního, organizačního či časového?

„To už naštěstí ne. Takto se mě sloučení už nedotklo. Vlastně možná ano, protože kdyby k zániku školy nedošlo, tak by sem zřejmě chodila moje vnoučata od mladšího syna. Takže týká a hodně. Mrzí mě to, slušně řečeno. Napadají mě úplně jiné výrazy, ale budu slušná.“

5. Domníváte se, že sloučení obou škol ovlivnilo pozitivně či negativně sociálně-komunikativní klima ve třídách?

„Rozhodně negativně. To bývalo už v době, kdy jsme tam my i naše děcka přecházeli na druhý stupeň. Byli jsme docela dost přehlížení přespolňáci. Většinou jsme si tam těžko zvykali. Neútné, chladné prostředí. Někteří učitelé tam ale byli dobří a ráda na ně vzpomínám a na některé si ani nevzpomenu. Pro některé jsme byli cizí a dost dlouho trvalo, než nás začali brát jako ty maloměřické.“

6. Jaký je váš osobní názor na rozhodnutí sloučit tyto dvě školy do jedné?

„Myslím, že můj názor jsem dostatečně vyjádřila ve všech odpovědích výše. Škoda té miloučké školičky. Byl to neuvážený krok toho, kdo to připustil. Všichni víme, kdo to byl. Raději se nebudu už více vyjadřovat.“

Sedmá dotázaná:

1. Jste absolventkou základní školy v Obřanech?

„Já absolventkou této školy nejsem. Narodila jsem se daleko odtud, ale moje maminka a její sourozenci tuto školu navštěvovali a moc pěkně na ni vzpomínají.“

2. Máte osobní zkušenost s tímto zařízením z posledních 10 let jeho existence?

„Mám. Okouzilo mě rodinné prostředí tohoto zařízení, jeho vybavení a hlavně krásný vztah nejen v kolektivu pedagogů, ale i pedagogů k dětem, který lze považovat za mimořádný. Kvalitní vybavení školy vč. internetové učebny, učebny hudební výchovy, skvěle vybavená školní družina, výborná domácí kuchyně, jejíž pracovnice chystaly dětem i svačiny a celodenní pitný režim, což bylo ku prospěchu zdraví dětí a pomáhalo zaměstnaným matkám. Toto zařízení jsem poznala důvěrně.“

3. V roce 2004 došlo ke sloučení samostatných základních škol v městské části Maloměřice a Obřany pod jedno ředitelství v Maloměřicích a po uplynutí pouze jednoho školního roku po sloučení bylo zcela upuštěno od výuky dětí v budově obřanské školy. Máte s tímto sloučením vlastní zkušenost?

„Ano, moje dcerka na tuto školu chodila právě v době sloučení – to ještě šlo, i když pitný režim a svačinky již nebyly a obědy byly dováženy v termosech. A co se týká adaptace na nové prostředí. Dcera je velmi přizpůsobivá a bezproblémová, přesto si někdy na obřanskou školu zavzpomínala.“

4. Změnila tato událost chod vaší domácnosti, ať již z hlediska finančního, organizačního či časového?

„To rozhodně ano, do obřanské školy chodila sama, do Maloměřic jsme ji zpočátku vozil a Martinka ještě dále, protože toho jsme již do Maloměřic nezapsali. Následně jsme i dceru přeložili na jinou školu. Takže časově, finančně i organizačně nás toto zasáhlo značně. Tady bylo vše při ruce.“

5. Domníváte se, že sloučení obou škol ovlivnilo pozitivně či negativně sociálně-komunikativní klima ve třídách?

„Syn tam nechodil, dcera je velice komunikativní a dokázala se prosadit i tam, kde to jiným dětem mohlo činit potíže.“

6. Jaký je váš osobní názor na rozhodnutí sloučit tyto dvě školy do jedné?

„Přestože ekonomický pohled na věc se může jevit jinak, rozhodně nepovažuji sloučení obou škol, posléze zrušení ZŠ Hlaváčova za šťastné řešení.“

Osmá dotázaná:

1. Jste absolventkou základní školy v Obřanech

„Ano. Místní základní školu jsem navštěvovala v letech 1972-1976. V té době poskytovala škola z kapacitních důvodů vzdělání dětem pouze do 4. ročníku. Potom jsme přecházeli na školu v Maloměřicích, kde jsem absolvovala druhý stupeň.“

2. Máte osobní zkušenost s tímto zařízením z posledních 10 let jeho existence?

„Ano.“

3. V roce 2004 došlo ke sloučení samostatných základních škol v městské části Maloměřice a Obřany pod jedno ředitelství v Maloměřicích a po uplynutí pouze jednoho školního roku po sloučení bylo zcela upuštěno od výuky dětí v budově obřanské školy. Máte s tímto sloučením vlastní zkušenost?

„Ano. Ve školním roce 2003/2004 byly žáky školy v Obřanech obě mé děti. Tato událost pro nás představovala velké rozčarování a zklamání, neboť naše děti měly odejít do školy, kde jsme neznali žádného pedagoga. Nevěděli jsme, jaké možné problémy třeba i v úspěšnosti ve výuce může tento přechod přinést. Samozřejmě jsme chápali hledisko ekonomické, které nám bylo předestřeno. Ale z hlediska lidského a občanského bylo pro nás toto rozhodnutí zdrcující. I když zrušení výuky v budově, která je krásná, prosvětlená, nově zrekonstruovaná, kde bylo investováno zřejmě velké množství prostředků, je neslučitelné s ekonomickým myšlením a ekonomickou projekcí.“

4. Změnila tato událost chod vaší domácnosti, ať již z hlediska finančního, organizačního či časového?

„Velmi. Pokud se týká organizačního harmonogramu, především jsme museli zapojit babičku, která vyzvedávala děti ze školy. Doprava z Maloměřic jistě není složitá, ale pro děti 1. stupně je každá doprava nebezpečná. S tím souvisí i vyšší časová náročnost, kdy jsem musela budit děti dříve, aby se dostaly včas do školy, jako i odpolední krácení času na mimoškolní zájmové vyžití dětí tj. sport, kroužky, pobyt venku a konečně i domácí přípravu. Jistě i finanční částky vydané za dopravu nebyly zanedbatelné.“

5. Domníváte se, že sloučení obou škol ovlivnilo pozitivně či negativně sociálně-komunikativní klima ve třídách?

„V době, kdy jsem byla sama žákyní základní školy, bylo vytváření vztahů s dětmi z Maloměřic něčím velmi komplikovaným a obtížným. Dnes posuzuji sloučení dětí z tohoto hlediska velmi pozitivně. Děti fungují jako buňky sociálního organismu velmi dobře a jakékoli interakce mezi nimi silně ovlivňují i vztahy mezi dospělými, jež jsou mnohem lepší, pokud se přáteli jejich dětí.“

6. Jaký je váš osobní názor na rozhodnutí sloučit tyto dvě školy do jedné?

„Pokud posuzujete tuto situaci jako nezávislý posuzovatel, zdá se vám nepochopitelné zrušení téměř rodinné školy, kde vládla klidná a příjemná atmosféra, děti všech ročníků kooperovaly na společných akcích. Přechod těchto dětí do velkého školního kolosu, na mne působí jako ztráta individuality, naopak získání uniformity. Škola je a zůstane nositelem vzdělání, kulturní úrovně, osvěty v obci. Jestliže obec ztratí školu, i její kulturnost začne ztrácet z důvodu časové tísně a přepracovanosti obyvatel. Rodiče se nebudou nadále scházet díky školním besídkám, nebudou se účastnit pasivně či aktivně mimoškolních akcí svých dětí. Nebudou chodit na školní plesy, které se nejednou podařily škole zorganizovat. Nemáme v Obřanech vzdělávací centrum, žádné centrum volného času pro děti, knihkupectví, ba ani žádnou knihovnu. A teď už ani školu. Jak může přežívat, ne-li se rozvíjet kulturní a duchovní život v naší obci?“

Devátá dotázaná:

1. Jste absolventkou základní školy v Obřanech?

„Já nejsem absolventkou základní školy v Obřanech, ale moje dcera ano. Můj manžel také, bohužel už nežije.“

2. Máte osobní zkušenost s tímto zařízením z posledních 10 let jeho existence?

„Ano mám.“

3. V roce 2004 došlo ke sloučení samostatných základních škol v městské části Maloměřice a Obřany pod jedno ředitelství v Maloměřicích a po uplynutí pouze jednoho školního roku po sloučení bylo zcela upuštěno od výuky dětí v budově obřanské školy. Máte s tímto sloučením vlastní zkušenost?

„Ne, přímo osobní zkušenost nemám.“

4. Změnila tato událost chod vaší domácnosti, at' již z hlediska finančního, organizačního či časového?

„Sloučení škol zhoršilo chod naší domácnosti jak z hlediska finančního, tak i organizačního a časového. Vnučka, která chodí do druhé třídy ZŠ Hamry, by mohla do školy v Obřanech chodit sama, cestu by zvládla za pět minut. Do Maloměřic jezdí přeplněným autobusem s naším doprovodem, jízdné není zanedbatelné.“

5. Domníváte se, že sloučení obou škol ovlivnilo pozitivně či negativně sociálně-komunikativní klima ve třídách?

„Sloučení obou škol pod jednu střechu ovlivnilo toto klima ve třídách negativně. Alespoň tak soudím podle mojí vnučky. Bojí se na chodbách i ve třídě, protože jim tam vstupují žáci druhého stupně, berou dětem věci, jsou hluční a dovolují si na tyto malé školáčky.“

6. Jaký je váš osobní názor na rozhodnutí sloučit tyto dvě školy do jedné?

„Mám možnost porovnat poměry na obou školách. Vedení základní školy Obřany bylo přísné, důsledné a kázeň žáků byla velmi dobrá. Také pořádek ve škole i kolem školy byl vzorný. To všechno se na velké ZŠ Hamry těžko zvládá.“

Desátá dotázaná:

1. Jste absolventkou základní školy v Obřanech?

„Ano.“

2. Máte osobní zkušenost s tímto zařízením z posledních 10 let jeho existence?

„Ano.“

3. V roce 2004 došlo ke sloučení samostatných základních škol v městské části Maloměřice a Obřany pod jedno ředitelství v Maloměřicích a po uplynutí pouze jednoho školního roku po sloučení bylo zcela upuštěno od výuky dětí v budově obřanské školy. Máte s tímto sloučením vlastní zkušenost?

„Ne.“

4. Změnila tato událost chod vaší domácnosti, ať již z hlediska finančního, organizačního či časového?

„Ano, tato událost změnila chod domácnosti z hlediska časového i organizačního. V oblasti městské části Obřan není základní škola ani prvního ani druhého stupně. Plno dětí, jako je můj syn, kteří musí dojíždět do Maloměřic na ZŠ, což znamená doprovod prvňáčka každý den do školy. Je to starost o jeho bezpečnost, přestupy na šalinu a více křižovatek, které musí začít zvládat.“

5. Domníváte se, že sloučení obou škol ovlivnilo pozitivně či negativně sociálně-komunikativní klima ve třídách?

„Ten, kdo o tom rozhodl, rozhodl nesprávně, bez ohledu na rodiny s malými dětmi, bez ohledu na jejich bezpečnost.“

6. Jaký je váš osobní názor na rozhodnutí sloučit tyto dvě školy do jedné?

„Nevadí mně sloučení základních škol pod jedno ředitelství, ale se zachováním prvního stupně v Obřanech. Ale zrušení školy v Obřanech mi vadí moc.“

Jedenáctá dotázaná:

1. *Jste absolventkou základní školy v Obřanech?*

„Ne.“

2. *Máte osobní zkušenost s tímto zařízením z posledních 10 let jeho existence?*

„Ne. Ale zkušenost s tímto zařízením mám z let 1987 – 1999.“

3. *V roce 2004 došlo ke sloučení samostatných základních škol v městské části Maloměřice a Obřany pod jedno ředitelství v Maloměřicích a po uplynutí pouze jednoho školního roku po sloučení bylo zcela upuštěno od výuky dětí v budově obřanské školy. Máte s tímto sloučením vlastní zkušenost?*

„Ne.“

4. *Změnila tato událost chod vaší domácnosti, ať již z hlediska finančního, organizačního či časového?*

„Ano, došlo k omezení organizačního a časového provozu v rodině. Zajišťuji doprovod žáka na první stupeň základní školy. Dopravní situace v městských částech Obřany a Maloměřice není bezpečná pro chodce ani na vyznačených přechodech. Pro děti se prodloužila vzdálenost do školy a je nutno používat městskou dopravu.“

5. *Domníváte se, že sloučení obou škol ovlivnilo pozitivně či negativně sociálně-komunikativní klima ve třídách?*

„Děti, které využívaly výuku v budově obřanské školy, si tvořily osobnost v menším kolektivu. Byl zajištěn klidný přechod z MŠ na první stupeň ZŠ ve známém prostředí pro žáky.“

6. *Jaký je váš osobní názor na rozhodnutí sloučit tyto dvě školy do jedné?*

„Nesouhlasím s ukončením provozu výuky dětí v obřanské škole.“

Dvanáctá dotázaná:

1. Jste absolvent základní školy v Obřanech?

„Jo, jo, kde jsou ty časy! Chodila jsem sem, ale jenom čtyři roky. My jsme tenkrát byli první ročník, který musel do páté třídy na Hamry.“

2. Máte osobní zkušenost s tímto zařízením z posledních 10 let jeho existence?

„Mám. Chodili tam moji kluci, a protože jsem se tady narodila a nikdy se odtud nevzdálila, tak jsem znala, asi dobře, i učitelky a ostatní zaměstnance. Bylo to na pohodu.“

3. V roce 2004 došlo ke sloučení samostatných základních škol v městské části Maloměřice a Obřany pod jedno ředitelství v Maloměřicích a po uplynutí pouze jednoho školního roku po sloučení bylo zcela upuštěno od výuky dětí v budově obřanské školy. Máte s tímto sloučením vlastní zkušenost?

„Jako takto osobní ne. Ale když to nastalo bylo to místní téma číslo jedna. Ono se o tom mluvilo déle, ale asi se nikomu nechtělo věřit, že by se to mohlo opravdu stát. A potom to najednou přišlo a zřejmě už to nešlo jinak, asi nebyla vůle. Nevím, asi tomu nerozumím.“

4. Změnila tato událost chod vaší domácnosti, ať již z hlediska finančního, organizačního či časového?

„Mně, nebo naší rodině ne, protože kluci sem už nechodili, ale těm kdo tady děcka ještě měli, tak určitě. Bylo to pohodlné – škola se školkou vedle sebe. A protože je to tady spíš takový vesnický, tak se dalo ve škole domluvit v podstatě na čemkoli. Učitelky měly děcka i rodiče docela kvalitně zmapovaný, mělo to výhody i nevýhody“ (smích)

5. Domníváte se, že sloučení obou škol ovlivnilo pozitivně či negativně sociálně-komunikativní klima ve třídách?

„Na tuto otázku se dá odpovědět jedním slovem – pozitivně nebo negativně. Ale asi chcete slyšet i nějaký názor? Záleží to od každého dítěte, na tom jak je vnitřně silné, jak je adaptabilní. Pokud žáci nastoupí do první třídy na školu, do které budou chodit celou dobu, tak tam mají jakési domovské právo, jsou na tom lépe. Pokud tam přijdou až v průběhu školní docházky, záleží, jaké

to jsou osobnosti a jaké podmínky jim škola připraví, jak je přivítá a začlení. To je tak obecně. V naší městské části to asi může být i trošku jinak. Nejsou zde dlouhodobě nejlepší vztahy mezi obyvateli Obřan a Maloměřic, je zde zažitá rivalita a patriotismus, což se u některých vyhrotilo ještě sloučením škol. Co se týká školní docházky do budovy na Hamrech, tak už za nás to byly boje. Když jsme přecházeli do Maloměřic, nechali nás sice jako jeden celek, ale s označením třídy „B“, takže jsme byli „béčáci“ nebo-li blbci z Obřan a to už nám zůstalo na pořad. Byli jsme na škole, jejíž pravidla jsme museli přijmout, žádná jiná možnost nebyla. Za nás totiž neexistoval školní turismus, jestli tak můžu pojmenovat to, co je dnes tak běžné. V dnešní době stačí, když se učitel na žáka neusměje a rodiče letí se stížností málem na ministerstvo a dítě pak stěhuje z jedné školy do druhé, protože na každé škole najdou něco, co jim nevyhovuje. Toto se nemělo připustit stejně jako to, že kdo umí psát, může napsat učebnici. Ale to už jsme někde jinde. Takže k otázce. Ano, myslím, že ovlivnilo a to negativně. Díky poměrům, které zde panují, si myslím, že už i prvňáčci se budou muset vyrovnat s tvrdou realitou. I když co vím, mnoho dětí z Obřan se na Hamry nehlásí. Je to rozhodnutí výhradně rodičů, a pokud mají sami špatné osobní zkušenosti, tak tam svoje děti nezapiší a možná z principu je raději vozí do vzdálenějších škol. Ted' sama nedokážu posoudit, co je vlastně pro žáky prvního stupně lepší? Asi nejlepší by bylo, kdyby zůstala škola v Obřanech.“

6. Jaký je váš osobní názor na rozhodnutí sloučit tyto dvě školy do jedné?

„Školu, myslím výuku v Obřanech měli nechat. Škola tady byla snad odjakživa a vždycky na ni byly peníze. Myslím, že dobře fungovala a nabízela skutečně individuální přístup a další nadstandardy, co nikde jinde nejsou. Víam, že sem dojížděli žáci i z Bílovic, Vinohrad, Líšně a Židenic. Nevím, jaký byl z tohoto sloučení efekt ekonomický, o tom se nikde nemluvalo. No, nechci nikomu sahat do svědomí, ale myslím, že se z ušetřených peněz žádný fond netvoří a že to ani nikdo nesleduje. Tedy já osobně nevím o žádných kladných reakcích na sloučení, jen o záporných a tak stejně to cítím i já.“

Shrnutí praktické části

K otázce první:

Většina dotázaných odpověděla kladně. Ti, kteří nejsou absolventy školy, jsou rodiči či prarodiči dětí, které tuto školu absolvovaly a mají, resp. měli, k ní ten nejpěknější vztah jaký je možné k takové instituci mít.

K otázce druhé:

Zkušenost z období posledních deseti let mělo deset ze dvanácti dotázaných. Ostatní měli osobní zkušenost z jiného období existence školy. V podstatě všichni litují zániku této školy, resp. ukončení provozu výuky v ní. Pro mnohé děti byla druhým životním zázemím. Děti i rodiče vzpomínají na velké množství kroužků, které byly provozovány zdarma, a přesto měly velice kvalitní vedení a vysokou úroveň. Vedoucí těchto kroužků učili děti smysluplně využívat volný čas a všestranně rozvíjeli osobnost, podporovali jejich talent. Také vzpomínají na skvělou domácí kuchyni a nadstandardní zázemí, které poskytovala školní družina. I pracovnice mateřské školy s nostalgií vzpomíná na skvělou spolupráci obou škol, která byla ku prospěchu dětem.

K otázce třetí:

Ať už z doby sloučení školy v Obřanech se školou v Maloměřicích nebo z doby, kdy začala existovat jako jediná škola v městské části pouze základní škola v Maloměřicích na ulici Hamry (*jeden rok po sloučení obou škol pod jedno ředitelství, pozn. autorky*), mělo zkušenost jen padesát procent dotázaných. Z odpovědí zaznělo rozčarování a zklamání. Také za zájmovou činnost ve škole na Hamrech museli rodiče platit a nechápali proč, když obě školy měly stejného zřizovatele. Mnozí rodiče dávají děti na jiné školy. Když už je musí někam vozit nebo doprovázet, vyberou si dle nabídek a priorit škol v podstatě z celého Brna.

K otázce čtvrté:

Z většiny odpovědí vyplývá jednoznačně ano. Důvody: úprava pracovní doby, změna denního režimu, domácí příprava svačin a pití, nutnost zapojení dalších osob do péče o dítě, vznik výdajů za cestovné pro dítě i doprovod, přeplněné dopravní prostředky a riziko dopravní nehody při přecházení frekventovaných komunikací.

K otázce páté:

Z odpovědí vyplývá, že sloučení obou škol ovlivnilo sociálně-komunikativní klima ve třídách negativně. Dříve přecházely obřanské děti na základní školu Hamry až na druhý stupeň. Bylo to ve věku, kdy už se i samy dokázaly určitým způsobem „bránit a odolávat novému prostředí“. Dnes se boj o začlenění a přijetí za rovnoprávného žáka ve třídách přesunul z třídy šesté do třídy první. Rodiče i žáci také pocítují chladnější vztah pedagogů k žákům i k rodičům a pochopitelně nezohlednění individuálních lidských příběhů. Učitelé jsou zde zaměstnanci a žáci přidělený materiál, se kterým pracují.

K otázce šesté:

Odpovědi k této otázce se výrazně nelišily. Lze zkonstatovat, že sloučení škol nebylo dobrým řešením.

Na závěr celého shrnutí bych citovala odpověď na otázku číslo šest z rozhovoru číslo dvanáct:

„Školu, myslím výuku v Obřanech měli nechat. Škola tady byla snad odjakživa a vždycky na ni byly peníze. Myslím, že dobře fungovala a nabízela skutečně individuální přístup a další nadstandardy, co nikde jinde nejsou. Vím, že sem dojížděli žáci i z Bilovic, Vinohrad, Líšně a Židenic. Nevím, jaký byl z tohoto sloučení efekt ekonomický, o tom se nikde nemluvalo. No, nechci nikomu sahat do svědomí, ale myslím, že se z ušetřených peněz žádný fond netvoří a že to ani nikdo nesleduje. Tedy já osobně nevím o žádných kladných reakcích na sloučení, jen o záporných a tak stejně to cítím i já“.

Závěr

Bakalářská práce je zaměřena na oblast, která je mi velmi blízká. Ústředním tématem práce je neúplná základní škola v Brně – Obřanech, ve které jsem deset roků pracovala jako nepedagogický pracovník – hospodářka a vedoucí školní jídelny. Měla jsem tak možnost proniknout do oblasti školství a podrobně se seznámit nejen se skutečně náročnou a odpovědnou prací pedagogů, ale z titulu mojí pracovní náplně se zabývat především aspekty ekonomickými, organizačními nebo pracovně-právními. Osobní zkušenost mám z období, kdy škola byla organizací zálohovou i organizací příspěvkovou. V době sloučení školy obřanské s maloměřickou jsem již pracovala u svého nového zaměstnavatele, kde setrvávám dodnes. Přesto se mě sloučení, resp. zrušení školy v Obřanech, velmi dotklo a dodnes jsem se s tímto rozhodnutím Zastupitelstva Městské části Brno-Maloměřice a Obřany neztotožnila.

Moje pracovní působení v obřanské škole mě velmi obohatilo a umožnilo poznat školství i „zevnitř“.

Dnes už, bohužel, můžeme o tomto výjimečném školském zařízení hovořit jen v minulém čase.

Záměrem bakalářské práce bylo popsat toto zařízení a připomenout jeho specifika z pohledu nepedagogického pracovníka. Při jejím zpracování jsem vycházela z vlastních zkušeností, dostupných pramenů i výsledků vlastního šetření. Především jsem však chtěla upozornit na **necitlivě provedenou optimalizaci školství** v městské části v návaznosti na standardy, které obřanská škola nabízela.

*„Školství a jeho koncepce je součástí vzdělávací politiky každého státu. Každý stát věnuje pozornost stavu svého školství, neboť úroveň jednotlivých typů škol má následný vliv na hospodářský, kulturní a sociální rozvoj každé země. Vzdělání působí v podstatě jako **pozitivní externalita**, z které má prospěch každý subjekt.“³¹*

³¹ PEKOVÁ J., PILNÝ J., JETMAR M. Veřejná správa a finance veřejného sektoru. 3. přepracované vyd. Praha: ASPI, 2008, s. 305-306. ISBN 978-80-7357-351-5.

Teorie jsou teorie, a praxe je praxe. Pravdivost této věty se potvrdila i v souvislosti s obřanskou školou. Kam se vytratil prvořadý cíl školství, jeho poslání, zájem o dítě, o žáka, snaha o maximální rozvoj osobnosti? Přestože obřanská škola patřila mezi vyhledávaná a velmi kladně hodnocená školská zařízení, její žáci v mnoha případech dosahovali výjimečných úspěchů, nikdo tato pozitiva nezohlednil, či se nad nimi, snad ani krátce, nezamyslel. Domnívám se, že toto vše muselo ustoupit vrtkavým projevům tzv. politické vůle, nebo dokonce i nezájmu, podloženému neznalostí problematiky ze strany lidí s rozhodovací pravomocí.

Škola v Obřanech byla k 1. 9. 2004 sloučena pod jedno ředitelství se školou v Maloměřicích v rámci optimalizace školství ve městě Brně. Starosta se k dané problematice vyjádřil v místním Zpravodaji č. 4/2004, kde, mj., uvedl:

„V čem spočívá vlastní změna organizace našich škol. Především chci zdůraznit, že v současné době nám není znám důvod, proč by měl být zrušen provoz školy Hlaváčova. Nikdy se ani na OŠMT-MMB nebo na ÚMČ Maloměřice a Obřany o zrušení nejednalo.

Schválená změna organizace škol od 1. 9. 2004 bude spočívat v tom, že obě školy splynou v jeden organizační celek, tj. v jednu úplnou ZŠ, působící ve dvou školních budovách pod vedením jednoho ředitele, jednoho zástupce a jedné hospodářské pracovnice.“³²

Domnívám se, že toto starostovo prohlášení nebylo pravdivé ani v momentě jeho vzniku. Přestože byla v období prázdninových měsíců roku 2003 provedena nákladná, cca dvou milionová, přestavba školní jídelny na výdejnu stravy, výuka v budově školy v Obřanech byla zcela ukončena již k 30. 6. 2004. Ovšem už dávno před tímto datem byl tento záměr veřejným tajemstvím. Jako zásadní byly pochopitelně uváděny důvody ekonomické. Proč tedy byla krátce na to tato budova za zvláštních okolností pronajata soukromé školské organizaci a městská část provoz budovy „sponzoruje“?

³² <http://www.malomerice.cz/folder.php?id=31>. Zpravodaj č. 4/2004, s. 4.

Z důvodu komplexního zpracování tématu, jsem se v teoretické části věnovala historickému vývoji obce Obřany i jejímu nejbližšímu okolí a to od doby prvotních záznamů až po současnost.

Studiem materiálů vztahujících se k historii školství v Obřanech a následně i k samotné škole se mi podařilo zpracovat podrobný a ucelený přehled, z něhož lze dovodit i **hluboké tradice a význam školství v Obřanech**.

V části odborné jsem se věnovala oblasti pedagogické se zaměřením na sociální pedagogiku. Popsala jsem **konkrétní příklady** její aplikace. Vycházela jsem především z konzultací a informací, které mi poskytla „poslední“ ředitelka školy.

V samostatné kapitole jsem se věnovala **prioritám školy**, které mně utkvěly nejvíce v paměti. Zázemí i služby, které škola nabízela, neměly konkurenci. *Nemůže uvěřit, kdo nezažil.* Ve své práci jsem popsala alespoň některé z nich. Je to pouze minimální vzorek.

Kapitola **ekonomická** představuje **fakta**. Ale vzhledem k tomu, že se zabývám zařízením, které v současné době neexistuje a konkrétní „čísla“ již nejsou dostupná, nepřípadlo mi důvodné, se ekonomickými informacemi zabývat příliš podrobně. Pokusila jsem se přiblížit tuto oblast spíše z pohledu terminologie.

V rámci části **praktické** jsem se věnovala rozhovorům s občany, kteří měli s obřanskou školou určitou zkušenost, či měli jakoukoli vazbu na toto zařízení. Otázky byly orientovány směrem ke zrušení výuky v Obřanech a z toho vyplývajících dopadů. Výsledky tohoto šetření předčily moje očekávání. Zklamání z ukončení výuky ve škole v Obřanech dodnes přetrvává.

Co říci na úplný závěr?

Tato práce je dokumentem, je popsáním skutečnosti. Je shrnutím mnoha faktů, což se mi, dle mého názoru, podařilo. Na jeho obsahu by bylo možné ještě

hodně pracovat a zpracované oblasti rozvinout do podrobností a snad i pikantností. Tím bych ale stejně této „školičce“ nepomohla.

Jsem šťastná, že mi zůstaly nádherné vzpomínky, které mi nikdo nevezme.

Vzhledem k již déle trvající ekonomické situaci ve státě a tedy nutnosti aplikovat úsporná opatření, nevidím šanci podporovat „malé školy“, což chápu.

Přínosem z této práce by určitě mohlo být poučení, že i při nepopulárních opatřeních lze postupovat citlivě.

Resumé

Námětem práce je **konkrétní školské zařízení** - neúplná základní škola, která, bohužel v současné době již neexistuje. A tak nejen proto, že s tímto zařízením mám mnohaleté osobní zkušenosti, ale především proto, že jsem přesvědčená o naprosté výjimečnosti tohoto zařízení, jsem se pokusila o sepsání uceleného dokumentu o tomto zařízení.

Práci jsem rozdělila na **část teoretickou, odbornou a praktickou**. Celkem se skládá z **pěti kapitol**, které se dále člení na podkapitoly.

Část teoretickou tvoří pouze jedna kapitola. V ní se zabývám jak historickým vývojem obce, kde se zařízení nachází, tak historickým vývojem a významem samotného školství v obci. Pro zajímavost jsem uvedla známé a významné osobnosti spojené s touto lokalitou.

Část odbornou tvoří kapitoly tři. První z nich, **pedagogická**, se věnuje obecně poslání, charakteristice a vzdělávací soustavě v ČR. Dále se zde zabývám konkrétními případy aplikace sociální pedagogiky v praxi, popisují spolupráci školy s pedagogicko-psychologickou poradnou a její výsledky. Závěr pedagogické části je zaměřen na vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných, což je opět zdokumentováno konkrétními příklady.

Další kapitolu z části odborné jsem nazvala **priority školy**. Její obsah plně koresponduje s tímto názvem. Zabývám se zájmovou činností, materiálně-technickým zázemím, činností rodičovského sdružení a školami v přírodě.

Poslední kapitola z části odborné pojednává o **ekonomických** záležitostech. Popisují typy organizací, zdroje a způsoby financování. V závěru se dotýkám problematiky optimalizace sítí škol.

Praktickou část jsem zaměřila na šetření, které jsem uskutečnila formou rozhovorů. Cílem bylo zjistit názor na školu v Obřanech a případné dopady vyplývající z jejího zrušení.

Práce je ukončena **závěrem**, který shrnuje myšlenky a cíle stanovené v úvodu.

Anotace

Cílem bakalářské práce je přiblížit vzdělávací proces, resp. oblast školství, se všemi možnými aspekty a to prostřednictvím konkrétního školského zařízení – neúplné základní školy. Dané téma je uvedeno popisem historického vývoje obce i školství v obci. Dále se práce zabývá charakteristikou, posláním a cíli školství v ČR. Stěžejní část práce se věnuje aplikaci sociální pedagogiky v praxi a práci s integrovanými a nadprůměrně nadanými žáky. To je zdokumentováno na několika příkladech. V další části práce jsou popsány priority a specifika tohoto zařízení. Ekonomická část práce se zabývá zdroji a způsoby financování školství, typy organizací a realizací úsporného opatření. V praktické části byl metodou řízených rozhovorů zjišťován názor občanů na zrušení výuky v budově školy v Obřanech.

Klíčová slova

Obec, městská část, zřizovatel, základní škola, zálohová organizace, příspěvková organizace, optimalizace školství, zdroje a způsoby financování, dítě, žák, pedagog, vzdělávací soustava, základní školství, sociálně slabá rodina, pedagogicko-psychologická poradna, integrované vzdělávání, nadprůměrně nadaný žák, priority školy, zájmová činnost.

Annotation

The goal of this bachelor's thesis is to explain education processes, i.e. the school system with its various aspects. As a case study, a particular incomplete elementary school is used. In the introduction, we describe historical development of the municipality as well as its school system. Further, the thesis covers characteristics, mission and goals of the education system in Czech Republic. The main part of the thesis deals with practises of social pedagogy and is particularly focused on the work with integrated and exceptionally talented students. This is documented on several real-life examples. Priorities and specifics of the school institution are also discussed. The economic part of the thesis addresses sources of funding, financing methods, organizational types and implementation of cost-saving measures. In the practical part of the text, opinions of citizens, obtained by directed interviews, concerning the cancellation of teaching in the Obřany school building, are presented.

Keywords

Municipality, town district, school authority, elementary school, deposit organization, state-funded institution, school system optimization, source of funding, financing method, child, student, educator, school system, elementary education, socially deprived family, education psychology advisory centre, integrated education, exceptionally talented student, school priorities, leisure activities.

Použitá literatura a informační zdroje

1. **Zákon č. 561/2004 Sb.**, o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání.
2. **Zákon č. 250/2000 Sb.**, o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů.
3. **Zákon č. 128/2000 Sb.**, o obcích.
4. **ADÁMEK**, František. *Pravěké hradisko u Obřan*. 110. publikace Moravského muzea v Brně. Brno: Krajské nakladatelství v Brně, 1961. 230 s. 03/19 63-III.-7.
5. **BRODESSER**, Slavomír. *Staletími podél řeky Svitavy*. 1. vyd. Brno: Moravské zemské muzeum, 2005. 98 s. ISBN 80-7028 217-7.
6. **FLODROVÁ**, Milena. *Brno v proměnách času (Malá zamyšlení)*. Brno: Šimon Ryšavý, 2003. 110 s. ISBN 80-86137-79-1.
7. **KALHOUS**, Zdeněk a kol. *Školní didaktika*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002. 447 s. ISBN 80-7178-253-X.
8. **KEJDOVÁ**, Miroslava. *Právo a bezpečnostní politika*. Brno: Institut mezioborových studií, 2007, 97 s.
9. **Kolektiv autorů**. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. Brno: Institut mezioborových studií, 2008. 225 s.
10. **KOTÁSEK**, Jiří a kol. *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice. Bílá kniha*. 1. vyd. Praha:Tauris, 2001. 98 s. ISBN 80-211-0372-8.
11. **KRAUS**, Blahoslav, **POLÁČKOVÁ**, Věra et al.. *Člověk – prostředí – výchova: K otázkám sociální pedagogiky*. 1. vyd. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-0042.
12. **KRAUS**, Blahoslav, **SÝKORA**, Petr. *Sociální pedagogika I*. Brno: Institut mezioborových studií, 2009. 63 s.
13. **PÁVKOVÁ**, Jiřina. *Pedagogika volného času*. 3. vyd. Praha: Portál, 2002, 231 s. ISBN 8071787116.
14. **POLÁKOVÁ**, Hana. *Studium pro ředitele škol a školských zařízení*. Praha: Národní institut pro další vzdělávání, 2005. 303 s.
15. **PRŮCHA**, Jan. **WALTEROVÁ**, Eliška, **MAREŠ**, Jiří. *Pedagogický slovník, Nové, rozšířené a aktualizované vydání*. Praha: Portál, 2009. 395 s. ISBN 9788073676476.

16. **PŘADKA**, Milan. *Základy pedagogiky volného času*. 2. vyd. Brno: Print – Typia, 2001, 175 s. ISBN 8086384004.
17. **ZOUHAR**, František. *Památný spis*. 1897.
18. **Redakční rada**. *Městská část Brno-Maloměřic a Obřany*. Brno: Zastupitelstvo městské části Brno-Maloměřice a Obřany, 1997, 40 s.
19. *Almanach ke 100. výročí obřanské školy a 110. výročí maloměřické školy*. Brno: Zastupitelstvo městské části Brno-Maloměřice a Obřany, 1997, 60 s.
20. **ČESKÁ ŠKOLNÍ INSPEKCE**. *Inspekční zpráva, čj.: 12-1044/03-11070 ze dne 27. října 2003*.
21. *Zpravodaj Maloměřic a Obřan č. 4 – duben 2011, 12 s.*
22. *Český statistický úřad – počty obyvatel*; www.czso.cz;
<http://www.mvcr.cz/clanek/statistiky-pocty-obyvatel-v-obcich.aspx>.
23. *Město Brno, Městská část Maloměřice-Obřany – zastupitelstvo městské části, struktura úřadu*; <http://www.brno.cz/sprava-mesta/mestske-casti/malomerice-a-obrany>.
24. *Město Brno, Městská část Maloměřice-Obřany – Zpravodaj*;
<http://www.malomerice.cz/folder.php?id=31>.
25. *Viktor Kamil Jeřábek*; http://encyklopedie.brna.cz/home/mmb/?acc=profil_osobnosti&load=150.
26. *Prof. akad. sochař Vincenc Makovský*; http://encyklopedie.brna.cz/home/mmb/?acc=profil_osobnosti&load=2098.
27. *František Adámek*; http://cs.wikipedia.org/wiki/Vincenc_Makovský.
28. Údaje čerpány z textu **informační tabule**, která je umístěna vedle pomníku Adolfa Esslera v Brně-Obřanech na ulici Fryčajova č. 2 před budovou továrny.